İSTANBULUM

81

Yeşilköy

Bizim Köyden Trenler Geçer

Leyla Ruhan Okyay

heyamola
yayınları

Yeşilköy, Bizim Köyden Trenler Geçer

Leyla Ruhan Okyay

Heyamola - 2010

Leyla Ruhan Okyay

Alpullu'da doğdu. Orta ve lise eğitimini Kandilli Kız Lisesi'nde, lisans ve yüksek lisans eğitimlerini İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi'nde tamamladı.

Üniversiteden mezun olduktan sonra çeşitli mimarlık atölyelerinde, daha sonra İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsünde çalıştı. Prof. Doğan Kuban ve Prof. İsmet Okyay'la Safranbolu, Gaziantep, Mardin kent ve tek yapı ölçeğindeki koruma projelerinde, Emlak Bankası toplu konut projelerinde mesleki çalışmalarını sürdürdü.

1996 yılında ilk öyküleri, dergilerde yayımlanmaya başladı. Öykü, gazete yazıları, röportajları ve sanat yazıları, Varlık, Adam Öykü, Cumhuriyet Gazetesi, Radikal Gazetesi, E dergisi, Agora, Parşömen, Sanat Çevresi, Aykırı Sanat, Beş Parmak, Notos Öykü, Sözcükler dergilerinde yayımlandı.

2000 yılında, Birecik Barajı yapımı nedeniyle sular altında kalan köylerde yaşanan dramın anlatıldığı, ilk kitabı 'Gölgesi Güz'de yer alan 'Onlar İçin de Dikmişti' adlı öyküsünün fitilini ateşlediği 'Fırat'a Karışan Öyküler' kitabı projesi, toplumsal bir dramın çok sayıda yazarın kaleminden aktarılması nedeniyle basında ve edebiyat çevrelerinde büyük ilgi gördü. On beş öykücü ve çizer Tan Oral tarafından ortaklaşa çıkarılan 'Fırat'a Karışan Öyküler' adlı kitabın koordinatörlüğünü üstlendi.

İlk öykülerinin yer aldığı "Gölgesi Güz" adlı kitabı 2000'de, ikinci öykü kitabı "Geyikli Orman" ise 2003'te okuyucuyla buluştu. 'Çilesine Aşık' adlı üçüncü öykü kitabı 2010 yılında Notos Kitap, tarafından yayımlandı.

2006 yılında, Türk Edebiyatından on dokuz öykücünün öyküleri Almancaya çevrilerek bir antoloji hazırlandı. Türkische Bibliotek / Unionsverlag tarafından hazırlanan ve Liebe, Lügen und Gespenster adıyla yayımlanan bu antolojide Geyikli Orman kitabında yer alan, 'Annemin Dili' adlı öyküsü, yer aldı.

Bunun dışında çok sayıda antolojide öyküleri yer aldı. Denizbank tarafından hazırlanan Sesli Edebiyat projesi kapsamında “Öyküler

Sesleniyor' adıyla yayımlanan Dede Korkut'tan başlayarak yüz kısa öykünün özgün müzik besteleriyle, tiyatro sanatçılarının seslendirdiği projenin ilk bölümünde 'Geyikli Orman' adlı öyküsü seslendirildi.

Günışığı Yayınlarının, 'Köprü Kitaplar' serisi için kaleme aldığı 'Leylek Havada' adlı çocuk kitabı yayına hazırlanmaktadır.

Önsöz

Yaşadığımız çevre, çocukluğumuzun geçtiği yerler hangimizde iz birakmamıştır ki? Oraya gitmeye görelim, ya da aklımızdan geçirmeyelim... Sesler, kokular, imler bütün duyularımızı çalıştırır. Bizi geçmişimize götürür, ya da geçmişten bir şeyler anımsatır. Zaman ve tarih değişir.

Çoğumuz en sıkıntılı zamanlarımızda belleğimizdeki güzel çocukluk anılarına, özlediğimiz o mekânlara sığınırız. Yaşadığımız yerlerdeki en küçük ayrıntıları anımsarız. Ayrıntılar! Yaşamı güzelleştiren, bazen de karabasana çeviren.

Bizim çocukluğumuzda kentlerin de, küçük yerleşimlerin de belli bir kimliği vardı. Bozulmamış, çirkinleşmemişlerdi. Çocuklukları doğanın içinde, bu yerleşimlerde geçenler ne kadar şanslı olduklarının ayırımına yetişkinliklerinde varırlar. Çünkü onlar, güzel insan ilişkilerini yaşamışlardır, doğaya, emeğe, insana daha farklı yaklaşırlar. Ayrıca çocukluğu doğanın ve mimari değerlerin korunduğu yerlerde geçmiş olan sanatçıların yapıtlarında da bir ayrıcalık olduğu yadsınamaz diye düşünüyorum. Bu çevrelerde yaşamış, büyümüş olanlar çirkinliklere göz yumamazlar. Yaşamımızı güzelleştiren o küçük ayrıntıların, estetik arayışın peşindedirler. Aralarındaki ilişkilerde de öyle.

Bu kitabı yazma sürecinde bana destek olan, Yeşilköy ve tarihçesine dair en kapsamlı kaynakçalardan biri olan "Deniz Fenerinin Işığında, Yeşilköy Ayastefanos" kitabının yazarı Turgay Tuna'ya, Sener Köksümer'e, Bülent Yurtsever'e, Savvas Tsilenis'e, annemin öğrencileri Panagiotis Kremidas, Tisidis Teofilo ve eşi Sofia'ya, Maki Prodromos Mayoğlu'na, fotoğraf arşivini bana açan kardeşim Gökhan Gönenç'e, Reyhan-Emin Buldanlı, Seyhan-Tuncay Tavacı'ya, Serap ve Rıdvan Özhan'a, Ülkü Akgün'e, Dilek Pak'a, Penbe Benuğur'a, Prof. Günkut Akın'a, anılarını paylaşan köylülerime, kocaman yüreğiyle hep yanımda olan, kızım Azra Deniz'e çok teşekkür ederim.

Bu kitabı yazarken, olabildiğince sevinçleri, küçük mutlulukları öne çıkarmaya çalıştım... Elbette, yok sayamayacağımız, derin yaralar açmış bazı gerçekleri atlamamaya özen göstererek...

Sınırlı bir zaman ve sayfa kısıtlaması nedeniyle atladıklarım olabilir.

Bu nedenle okurlarımdan özür dilerim. Ama bu benim Yeşilköy'üm... Benim anımsadıklarım, elbette bunlara kendi yaşadıklarını ekleyebilir Yeşilköylü okurlarım... Saygılarımla....

Leyla Ruhan Okyay

Yeşilköylü Yıllar

Yıldızları süpürürsün, farkında olmadan
Güneş kucağındadır bilmezsin
Bir çocuk gözlerine bakar, arkan dönüktür
Ciğerinde kuruludur orkestra duymazsın
Koca bir sevdadır yaşamakta olduğun anlamazsın
Uçar gider, koşsan da tutamazsın

William Shakespeare

Yeşilköy'e taşındığımızda, elim sende, saklambaç, sek sek oynayan küçük bir kızdım ben... Sevdiklerini kaybetme korkusuna kapılıp sıklıkla ağlayan; annemle babam ölürse ben ne yaparımdan tutun da, 'ya hastalanırlarsa', 'ya dünya batarsa'ya kadar varan, endişeler, bazen de hayali korkularla çevrili zayıf, ufak tefek, sulu göz bir kız... Ruhan adıyla bilinirdim o zamanlar... Uzun yıllar sonra, yazın yaşamımla birlikte, nüfus cüzdanımda yer alan, ikinci adım Leyla da katıldı Ruhan'a...

Annemle babamı, kimi sevdiklerimi kaybettim... Sevinçler soldu. Eksildim... Yeşilköy, İstanbul ıssız kaldı... Ama yaşam sürüyor... Yaş almak böyle bir şey galiba, hayatı kavramak, kabullenmek...

Köye taşınmadan kısa bir süre önce parasız yatılı sınavını kazanıp orta eğitimime Kandilli Kız Lisesinde başlamıştım. Babamın on bir yaşımdayken elimden tutup götürdüğü okula ilk gidişimde, okul müdürü Resmiye Boysan'la karşılaşmamız çok ürkütücüydü... Çünkü Müdüre Hanım; emir tonunda bir ifadeyle "sizin adetiniz değil midir, büyüklerin elini öpmek!' diye, karşılamıştı beni... Ne yapacağımı şaşırmış, babamın elini bırakıp onun elini öpmüştüm... Öpmüştüm de ondan sonra babamın da benim de içimize bir korku düşmüştü... İlk yıllar manastır diye tanımladığım bu okulda altı yıl sürdü eğitimim...

Babam, beni okula bırakıp ayrıldıktan sonra o gece, çilingir sofrasına oturup içtikçe; "ben Ruhan'ı alacağım, onların eline bırakmam," diye tutturmuş... Okula devam etmem konusunda zar zor ikna etmişler onu...

Ortaokula başladığımda numaram '1' oldu. Çünkü benden önce hiç

kimse kabul etmemiş o numarayı. Haklıymışlar, yıllarca ilk sözlüye kalkan, korktuğum halde, ilk aşı olan ben oldum.

Yatılı okula başladıktan sonra; cumartesi günleri (o yıllarda cumartesi öğleden sonra hafta sonu tatili başlardı) Yeşilköy'e gelebiliyor, pazar akşamüzeri yola çıkıp okulun yolunu tutuyordum. İlk yıllar, her pazar okula giderken ağladığımı anımsıyorum. Hem ailemden, hem Yeşilköy'den ayrılmak çok zordu benim için. Pazar günleri ağlamama dayanamayan ailem, okul dönüşümü pazartesi sabahlarına aldı. O zamanlar, Yeşilköy ne denli güvenli bir yermiş ki on bir yaşındaki küçük bir kız, kış aylarında sabahları, zifiri karanlıkta yola çıkıp önce sabah altı trenine, sonra da boğaz vapuruna binip tek başına Kandilli'deki okuluna gidiyordu.

Taşındığımızda, Yeşilköy'ün tek ulaşım aracı trendi... Eski Yeşilköy'ü anlatmam istendiğinde; bu nedenle o yıllarda olduğu gibi Sirkeci'den trene binip başlamak istedim, bu serüvene...

Aradan çok uzun yıllar geçti... Ben orta yaşlı bir kadınım şimdi. Ve onca yıl sonra o günlerimi yeniden yaşamak için Yeşilköy'e gidiyorum. 1964'te taşındığımız Yeşilköy'den yirmi üç yaşında evlenince ayrılmıştım. Ama yakın zamana kadar annem oradaydı, ablam ve akrabalarımin varlığı nedeniyle de bağım hiç kopmadı.

Jetonla biniliyor artık trene ve mevki farkı yok vagonlarda. Eskiden 2. ve 3. mevki olarak ayrılmıştı. 2. mevkideki oturma yerleri deri kaplı koltuklar, 3. mevkidekiler ise ahşap sıralardan oluşmuştu. Şimdi, sert plastik cam göbeği koltuklar var... Jiletle kesilemesin diye...

Köhnemiş vagona bindiğimde, 'yaşasın, gene cam kenarında yer buldum!', diyorum içimden. Tren hareket ediyor. Akıp giden evlere, denize, raylara, zamana bakıyorum.

Karşımda, ortaokul öğrencisi Ruhan da var... Yeşil karton biletini almış, soluk lacivert formasının cebine sokuşturuyor. Cam kenarında yer buldu diye neredeyse zıplayacak sevinçten. Kendini koltuğa bırakıp, keyifle çantasını yerleştiriyor kucağına... Onun sevinci daha bir şıkırtılı... Yanında sınıf arkadaşı Gülhis var. Gülhis de onun gibi göçmen kızı. Sarışın mavi-yeşil kırçıllı gözleri var. Yunanistan'dan göçmüş ailesi. O, üç istasyon önce, Zeytinburnu'nda inecek... Ruhan'ın, içi içine sığmıyor, bugün hiç geçmesin istiyor, uzayabildiği kadar uzasın... Ama zaman çabucak geçiyor işte, hele hafta sonu olunca! Üstelik dönüş, bir gün sonra... Yüzünden bir bulut geçiyor. Arkadaşı Gülhis'in sesiyle kendine geliyor...

"Of, şu matematik imtihanı olmasaydı Pazartesi! Bu havada çalışılır mı?" diyor, Gülhis.

"Evet!" diyor, Ruhan, kederli bir sesle... O sırada resmi giysili biletçi bitiyor, başlarında.

"Bilet kontrol!" İkisi de ceplerinden çıkardıkları biletlerini uzatıyorlar. Biletçi kenarlarından yırtıp geri veriyor onlara...

Surların ardında uçsuz bucaksız deniz uzanıyor. Sirkeci'den sonraki ilk durak; Cankurtaran'a geldik. Bunca yıl hiçbir değişiklik olmamış buralarda. Yol boyunca derme çatma evler var. Fakir, yalnız, köhnemiş... Sonra gene deniz görünüyor. Gene evler, ağaçlar, deniz, kayıklar, gemiler... Artık sonbahar geldi, ama bugün hava sıcak, güneş pırıl pırıl... Sanki yazdan kalmış bir gün. Kumkapı'da balıkçılar ve balık hali görünüyor penceremizden... Balık ve deniz kokusunu soluyarak ilerliyoruz. Evler, evler, balkonlarda çamaşırlar, onca yıldır hep aynı...

"Pazar günü gitsek okula, etütte çalışırız," diyor, Gülhis. "Pazar mı? Offf!" diyor, Ruhan. "Yani yarın! Yok, ben gitmem vallahi. Pazartesi dönelim, boş ver evde çalışırız."

Kazlıçeşme'de ikisi de burnunu tutuyor. "Of ne pis kokuyor!" diyerek... Burunları kapalıyken çıkan buğulu sesleri komik geliyor. Buldukları oyun neşelendiriyor. Sonra, burunlarını tutarak sürdürüyorlar konuşmayı.

"Gülhis;" diyor Ruhan, boğuk sesine gülmekten kendini alamayarak... "Yarın bize gelsen, beraber çalışsak?"

"Oluuuur," diyor, Gülhis, kıkırdayarak. Kararlarından hoşnut, susup dışarı çeviriyorlar bakışlarını. Dalıyorlar denize, martılara... Ruhan, bir ara bana çeviriyor sevinçli bakışlarını. (Belki de bana öyle geliyor.) Gülümsüyor. Yüreğim aydınlanıyor...

Ben de ona gülümsüyor, hatta göz kırpıyorum... Kimse görmüyor.

Evet, eskiden deri fabrikaları vardı Kazlıçeşme'de. Kokusu her yanı sarardı. Yıllar oldu kaldırılalı.... Artık koku yok, nerede olduğumu anlamam zor. Burada kokular da, yapılar da, her şey değişmiş... Büyük oteller yapılmış sahil yolunda...

Ruhan'la farklı zamanlarda ama aynı vagonda yol alıyoruz...

Zeytinburnu'nda Gülhis iniyor. Ruhan dikiliyor. "Üç istasyon kaldı!" diye, heyecanla...

Eve bir an önce varmak için Yeşilköy'den bir önceki Yeşilyurt istasyonunda inecek gene... Sevinçten mi, çişi geldiğinden midir, sallanıyor olduğu yerde...

Ataköy'e geldik işte! Ayamama deresini geçtik mi, Yeşilyurt!

Hava Harp Okulu Kampusu göründü! Yeşilyurt'un girişinde yer alıyor. Arada bir duraklarda rastladığımız üniformalı öğrenciler dışında onun varlığı hissedilmezdi ilk yıllar. Sonra onlar da görünmez oldu. Zira o yıllarda, Hava Harp Okulu öğrencilerinden biri, subaylardan birinin kızına laf mı atmış, tutulmuş mu bilmiyorum, o tarihten sonra öğrencilerin Yeşilyurt, Yeşilköy'de dolaşmaları yasaklanmıştı. Bu nedenle yerleşimden izoledir okul da, öğrencileri de...

70'li yıllarda kış aylarında Cumartesi geceleri Hava Harp Okulu içindeki sinema Yeşilköy-Yeşilyurtluların kullanımına açılmıştı. Film izlemeye giderdik. İyi seçilmiş, vizyondaki filmlerdi, çoğunlukla. Bu sevindirici bir gelişmeydi bizler için. Zira Yeşilköy'de yazın iki sinema olduğu halde kışlık sinema bir tane vardı: Divan Sineması... Yeşilköy; İstanbul merkezine uzak bir semt olduğundan kültürel aktiviteleri izlemek zordu. Tiyatroya gitmek için şehre inmek zorundaydık. Geceleri belli bir saatten sonra vasıta bulunmazdı. Araba sadece varlıklı ailelerde vardı... Televizyon da yaygın olmadığından sinema en ucuz ve önemli eğlence yerlerinin başında geliyordu.

Yeşilköy, zengin tarihi, özellikli yerleşimi, insan profilinin çeşitliliği kadar, Havacılık Tarihimizde de önemli bir yere sahip.

Çocukken düşlerimde uçtuğumu anımsıyorum... Özellikle gördüğüm kâbuslarda beni sıklıkla kurtaran şeydi uçmak... Ayaklarımla hızlıca yere vurup havalanır, korktuğum her neyse uzaklaşırdım ondan.... Sonra dağları, kentleri, köyleri aşardım, aşağıda olup biteni izleyerek...

Yeşilköy'e taşındıktan yıllar sonra ilk kez uçağa bindiğimde çok korkmuştum. Nedeni, uçak kazalarında çok sayıda tanıdık pilot ve hostesin ölüm acılarına şahit olmaktı... Hava alanında çalışanların çoğu bizim köyde otururdu. Hatta bana korkmamam konusunda gerekçeler sıralayan tanıdık bir pilot da Trabzon'da düşen uçakta

ölmüştü. Uzun yıllar uçak fobisi nedeniyle uçağa binmek kabus olmuştu benim için. Sonra 1999 depremi ve ölümün saniyeler içinde nasıl gerçekleştiğini görmek ve uçak korkusunun ölüme engel olamayacağı bilincine erişmek... İşte ondan sonra korkuyu atıp keyfini çıkarmaya başladım uçmanın. Dağların, kentlerin, köylerin üzerinden uçarken izlemeyi sevdim... Ölümü düşünmeden....

Uçmak!.. İnsanoğlunun asırlardır hayallerini süsleyen bir şey... Kuşlara öykünen, onun gibi dünyayı tepeden izlemek isteyen insanların denemeleriyle doludur insanlık tarihi... Rönesansın dahi sanatçılarından Leonardo da Vinci'nin kuşların kanatlarından esinlenerek ürettiği projeler, bunun ilk örneklerinden...

Kaynaklarda; 1632 yılında lodoslu bir havada Galata'dan kuşkanatlarına benzer bir araç takıp kendini boşluğa bırakan ve uçarak İstanbul Boğazını geçip Üsküdar Doğancılar'a indiği belirtilen Hezarfen Ahmet Çelebi de, Türk Havacılık Tarihinin en önemli kişilerinden biri.

"...1907'de Avrupa'da başlayan ilk havacılık denemeleri, 1911'de Osmanlı Hükümetinin aldığı kararla ilk kez Ayastefanos'ta gerçekleştirilmiş. 26 Nisan 1912 tarihinde Fransa'dan getirilen uçakta ilk pilotumuz Mehmet Fesa Bey görev almış.

Henüz uçakların keşfedilmemiş olduğu dönemde, havacılık tarihinin ilk olaylarından biri olan balonla uçma denemelerine de ilk sahne olan yerlerden biri, gene Ayastefanos (Yeşilköy)....

1844, ramazan ayının üçüncü gününde İstanbul'lular ve Ayastefanos yerleşiminde oturanlar, hayatlarında görmedikleri bir şeye tanık olmuşlar... Başları üzerinden uçup giden, içinde insan taşıyan sepetli koskoca bir balonu büyük bir şaşkınlık içinde seyretmişler... Montgolfier Biraderlerin Aris yakınlarındaki Versailles yerleşiminde gerçekleştirdikleri ilk balon uçuşundan altmış bir yıl sonra, Italya'dan gelen, Comaschi adındaki baloncu, beraberinde getirdiği, balonuyla Padişah ve İstanbul halkının önünde üç uçuş gerçekleştirmiş. Sarayın olduğu gibi halkın da büyük ilgisini çekmiş bu denemeler. Bu uçuşların ilkinde Yalova'ya, ikincisinde Ayastefanos'a inmiş Comaschi. Üçüncü uçuşunda ki bunu 6 Haziran 1845de Sultan Abdülmecit'in kızkardeşi Adile Sultan'ın düğününde gerçekleştirmiş. (Adile Sultan'ın sarayı Kandilli Kız Lisesinin eski binası). Comaschi, İstanbul üzerinde bir saat dolaştıktan sonra rüzgârın savurmasıyla Karadeniz istikametine yönelmiş ve kaybolmuş...

Bu olaydan bir hafta sonra yayımlanan gazete haberinde (Ceride-i Havadis); Zavallı Komaşki'den bu ana kadar haber gelmediğinden, telef olduğu anlaşılıyor,' biçiminde bir açıklama yapılmış. 'O gün yanında bulunanların söylediklerine göre, baloncu yemeği az yiyerek, içkiyi çok içtiğinden öyle mest olmuş ki, balonculuk sanatını bilenlerden biri beraber gitmesini istediği vakit, balonun yere bağlı olduğunu fark edemeyen Komaşki, "bak beni bile kaldırmıyor" cevabını vermiş. Balon, bağlanı çözüldükten sonra, deli gibi olmuş, kuş gibi havaya uçmuştur.

Onun için Komaşki, ya havada dönmüş, ya denize veya üç beş gün yukarıda kaldı ise de Afrika'nın ötesine, Hint Okyanusu veya dünyanın bir tarafına düşmüştür,' diye belirtilmiş, gazete haberinde..."

Yeşilyurt istasyonuna geldik!.. Her zamanki aceleciliğiyle çoktan toparlanıp ayağa kalktı Ruhan. Bana da 'hoşça kal' dedi, gözleriyle. Kitap dolu ağır çantasıyla yüreği pir pır, kapıdan fırlamak için depara kalkmış yüzücüler gibi bekliyor.

Ben, Yeşilköy'de ineceğim, lise yıllarımdaki gibi...

'Ablam, Seyhan evdedir. Gökhan belki çıkmıştır,' diye usundan geçiriyor Ruhan. Ayakta dikilmiş, yerinde sallanarak bekliyor kapının açılmasını. İyice sıkışmış besbelli. En az iki saattir yollarda, çünkü...

'Annem gene camda bekliyordur, her zamanki gibi...' diye, düşünüp gülümsüyor kendi kendine ...

'Ama önce babama uğramalıyım!' Yaşasın geldim gene!' Tren durunca fişek gibi çıkıyor kapıdan. Ardından bakıyorum. Kalabalığın arasından koşarak sıyrılıyor. Acelesi var çünkü! Yeşilyurt çarşısından koşar adımlarla geçip Yeşilyurt Deniz Kulübüne yöneliyor. En yakın tuvalet kulüpte... 'Babamla Hikmet amcamı da görürüm, mutlaka oradadırlar' diyor... 'Nasıl da sevinirler, babam telefon eder, annem merak etmesin diye... Sonra da eve giderim!' Koşarak iniyor kulübün merdivenlerinden...

Yeşilyurt Deniz Kulübü, Yeşilköy'e taşındıktan kısa bir süre sonra üye olup denize girdiğimiz yerlerin başında geliyordu... Günümüz kulüpleri gibi büyük paralar gerektirmeyen bir yerdi o zamanlar. Dört çocuklu bir memur ailesi olarak bizler üye olabildiğimize göre... Üstelik üye çocukları bütün sportif faaliyetlerden bedava olarak yararlanabiliyordu. Hepimiz o zamanlar eski bir milli yüzücü olan Halil Hocadan yüzmeyi öğrenmiş, yarışlara katılmış şanslı

çocuklardık. Yarış heyecanları, topluca eğlenmek, kazananları kutlamak, tezahürat yapmak, yiyecekleri paylaşmak çok güzeldi!..

Hatta bir İstanbul Şampiyonasında tüm kulüplerden o kategorideki kız yüzücülerden sadece dört kişi katılmıştık yarışa, ben sonuncu olmama karşın İstanbul dördüncüsü olmuştum. Bu durum uzun yıllar espri konusu oldu.

Babam, Hikmet amcam, iş dönüşlerinde Yeşilyurt Deniz Kulübünde buluşurlardı. Emekli olunca da her gün oraya gitmeye başladılar. Bugün Fehmi amcam da gelmiş. Mutlaka Bulgaristan'dan göçerken babalarının bırakmak zorunda kaldığı ormanı konuşuyorlardır. Şu bizim ormanı!

Babaannem ve Salih dedem Bulgaristan'ın Smolyan kasabasından, anneannemler de Yugoslavya'nın Gevgeli kasabasından göç etmişler. Babaannem 1893, dedem 1890 yılında eski adı Paşmaklı olan Smolyan'da doğmuşlar. Sonra Kavazoflar'dan Salih dedem, Blenski'lerin kızı Fahriye Hanımla evlenmiş. Bulgaristan'dayken Kavazof soyadını taşıyan ailemiz göç ettikten, Cumhuriyetin ilanı ve soyadı kanunundan sonra Gönenç soyadını almışlar. 1912 Balkan savaşında Bursa'ya göçmek zorunda kalmışlar. 1917 doğumlu Fehmi amcam, anne babasıyla sıklıkla Bulgaristan'daki akrabalarının yanına gitmiş. Bu nedenle babasının göçerken bırakmak zorunda kaldığı ormanı çok iyi anımsıyordu. Kıyısında oyun oynadığı dereyi, anneannesinin evini. Çünkü yedi yaşındaymış Smolyan'dan ayrıldığında. Aile, Bursa, Kırklareli, İstanbul'la sonlanan bu göç serüveni sırasında, Bulgaristan'daki mallarına ilişkin tapuları evlerinde çıkan bir yangında kaybetmişler...

Bütün bunların üzerinden yaklaşık yetmiş yıl geçtikten sonra ormanın peşine düştü amcacığım. Bulgaristan'daki akrabalarımızı buldu, babaannemi hayattayken doğduğu topraklara, evine götürdü babamla birlikte. Amcasının oğlu Hüseyin Blenski'yle, ayrıldıktan elli yıl sonra karşılaştı babaannem, Hüseyin ağabeyi doksanlarını süren bir ihtiyarken... O karşılaşma müthiş bir film karesi gibiydi. Sonra, Smolyan'daki bütün akrabalar koşup geldiler, bizi görmek için. Asimilasyon politikası çerçevesinde Bulgarcadan başka bir dil bilmeyen akrabalar arasındaki komünikasyonu, babaannem ve Hüseyin Blenski sağladı. Çünkü onlar her iki dili de biliyordu. O gece bahçede upuzun bir sofra kuruldu, kuzu çevrildi. Bu sahne yaşamım boyunca gözümün önünden hiç gitmeyecek...

Bayramları babaannemin birlikte yaşadığı Fehmi amcamın evinde

toplanırdık. İşte böyle bir bayram günü ailece fotoğrafçıya gidilmiş, bu fotoğraf çektirilmişti.

En başta arka sıradaki gözlüklü adam, amcam Fehmi Gönenç'ti. 1958 yılında çekilmiş bu fotoğrafta yer alan aile bireylerinin büyük bir bölümü, yıllar sonra ormanımızı aramaya gitmiştik. En önde sağdaki düz saçlı küçük kız da benim. Fehmi amcamın çocukluğunu, ormanı arama tutkusu bizi de oralara sürükledi. 2000 yılında çocukların büyüyüp damatların gelinlerin de katıldığı aile bir minibüse doluşup elimizde tapusu bile olmayan ormanımızı amcamın rehberliğinde aramak üzere yollara düştük. Bana da bu serüvenin öyküsünü yazmak düştü.

Geyikli Orman (Elenova Gora)

...Kavazoflara...

""Güzel yapmışlar," diye, onayladı karısı. "Hoşuma gitti." Lokantaya pek gitmezlerdi. Gidemezlerdi. İdareli yaşamak zorunda kalmışlardı hep.

“Çok güzelmiş bu domates çorbası," dedi, amcam.

Yalnızca tabaklarındaki çorbayı görüyor, hiç konuşmuyorlardı. Yutkunurken çocuksu bir hazla gözleri kapanıyor, çorbanın keyifli yolculuğu hissedilebiliyordu. Sonra, bir lokma ekmek ve kaşıkladıkları çorbalarıyla dalıp gittiler, ormanın derinliklerine...

Birden şoförün sesiyle doğruldular. "Geç kalıyoruz. Daha sınıra bile varmadık. Hadi!" Son lokmalarıyla iyice sıyırdılar tabaklarını. Telâşla toparlanıp sevinçli bakışlarla, birbirlerine tutunarak minibüse doğru yürüdüler. Seksen beş yaşındaki amcam ve karısı.

Yardımlarına koştuk. Bindiler. Yerlerine oturdular. Yürekleri pır pır. Smolyan'a girerken yağmur çiseliyordu. Yolun iki yanında çamlar vardı. Acı yeşil, sağlıklı. Amcam camı araladı, havayı içine çekti. "Bu hava başka. Mis gibi, mis. Tertemiz," diye mırıldandı. Çizgileri yumuşadı, bakışları çocuklaştı, sesi neşelendi.

"Ormandaki ağaçlar işte aynı böyleydi," dedi, çamları göstererek. "Böyle güzel, kalem gibi. Güneş, bulutlar görünmezdi de öğlen mi, yoksa akşam mı olmuş anlamazdık. Sis bastı mı, topraktan kopardı çamlar. Kalem kalem yükselirlerdi gökyüzüne. Yükselirlerdi yaa!" Gülümsemesi yayıldı yüzüne.

Sonra sustu. Mutlu, huzurlu.

"Ooo poğaçalar!.."

"Eline sağlık Reyhan, çok güzel olmuş."

"Eskiden Paşmaklı derdik, buraya. Sonra değiştirip 'Smolyan' dediler." 'Smolyan' sanki daha güzel!." Yolun bitiminde, bütün görkemiyle yükselen dağı işaret etti.

"Pamporovo dağı," dedi, övünçle. "Pamporovo..."

Şoförün yanındaki koltukta oturuyor, teypten gelen müziğe parmaklarıyla hafif hafif tempo tutuyordu. Dudaklarının kenarında donmuş kalmış bir gülüşün derin çizgisi ile. Bakıyordu, çamlara, eski kentine, çocukluğuna. Heyecanla, merakla, ışık düşmüş gözlerini açа açа. Arada bir konuşuyordu. Çocukluğuyla buluşunca.

"Dedem İbrahim Ethem, ormana götürürdü. Derenin kıyısında oynardım. İçinde siyah kayalar vardı. Arkada Pamporovo."

Başında, kırılgan bir antika gibi koruduğu fötr şapkası, kolalı beyaz gömleği, yeni temizlettiği gri takım elbisesi, satın aldığı siyah deri ayakkabıları ile dimdik oturuyordu. Bilge bir derviş gibi.

"Birer dönüm de kendimize ayırsak mı?"

"Hele olsun, düşünürüz."

"Olsa! Ah, bi olsa!.." Amcam konuşmaları alçakgönüllü gülümsemelerle dinliyor, "olacak, mutlaka olacak," diyordu, güvenle.

Biz, onun düşünü aramaya çıkmıştık. Bir minibüs dolusu yakını. (Filibe) Plovdiv-Smolyan yolu üzerinde, Pamporovo eteklerindeki çam ormanını. Yaşamını verdiği, gidip gelip yıllardır tapusunu almaya çalıştığı 'geyikli ormanı'. Elenova gorayı.

"Geyikler vardı. Hem nasıl! Dere!.. İçinde siyah kayalar!.." Derin bir soluk aldı. "Yazın derenin sesi, cır cır böceklerininkine karışırdı. Bir cümbüş ki sorma gitsin. Ne kuşlar vardı, hem ne kuşlar, envai çeşit."

"Çay içer misin, Fehmi?" diye, sordu karısı. Başıyla istediğini belirtti.

"Poğaça?"

"Sade çay."

Yağmur hızlandı.

Raykovo kasabasını işaret eden levhayı görünce yüreği havalandı. Coştu. "Salıncaklar Raykovo'ya kurulurdu. Dedem, her bayram teyzemin oğlu Hüseyin ağabeyimle beni elimizden tutup götürürdü.."

Yeni ayakkabılarının arkasındaki kağıt mendilleri düzeltti. Yüzü acıyla buruştu.

"Fena vurdu," diye söylendi. "Çok fena."

Akrabalarını görecek diye pek titizlenmişti. İyi görsünler istemişti, her zamanki gibi. Gören, fabrikadan emekli ustabaşı demezdi. Büyükelçi gibiydi. Olsa olsa emekli bir büyükelçi.

Onların evinde iyice karanlık basmadan ışık açılmazdı. Haberler başlamadan da televizyon. Çocukken öyle sıkılırdım ki. Karanlıkta ışıkların açılmasını beklemek kabus gibiydi.

Tek umutlarıydı orman. Düze çıkmak, rahata ermek için tek umutları. Hep ondan söz edilsin isterdi amcam. Hep onu konuşsunlar ailece. Durmadan tekrarlardı, hepimizin ezberlediği tümceleri.

"İki yandan dere gelir, ortada birleşirdi. Ağaçlar kalem gibiydi. Hem nasıl! Gökyüzü görünmezdi. Güneş, iğne deliği gibi küçücük deliklerden girer, incecik altın teller halinde saplanırdı toprağa. Derenin kıyısında oynardım. Geyikler geçerdi uzaktan. Arkalarda iki adam ağaç keserlerdi.. Hüseyin ağabeyim de gelirdi. Seyrederdik. Kimi zaman da ağaç kapmaca oynardık. Kulağımızda ormanın sesleri, burnumuzda reçineli yonganın kokusuyla.

Sıradan bir gündü. Karı koca haberleri dinliyorlardı.

"Mübadele ile Bulgaristan'dan göç edenlerin malları sahiplerine verilecek."

Derinden, ama çok derinden bir 'ohhh!' yükseldi içinden. Sonra sesini yükseltti. "Oh be, ohhh! Yaşasın!.." Karısına baktı. "Duydun mu Emine?"

Televizyonun sesini açtı, nefesini tuttu. Kağıt kalemini aradı aceleyle. Oturdu. Titrek bir yazıyla tarihi not etti. Müracaat, '10 Şubat'a kadar.' Gülümsediler.

"Orman," dediler, ikisi bir ağızdan. Çocukların aynı anda söyledikleri bir sözcükten duydukları sevinç kabardı yüreklerinde. Ama onlar dilek tutup parmaklarını çengelleyip gözleriyle de renk belirlemediler. Yinelemediler o rengi. Öyle olsaydı 'bir-iki-üç', 'Yeşil,' derlerdi mutlaka. Ormanı çağrıştırdığından. Dilekleri belliydi. Ormanın tapusu ve para sıkıntısız bir yaşam.

"Hey gidi İbrahim Ethem Kavazof hey! Sonunda ormanın verilecek ha?"

"Tapusu yok ki," diyecek oldu karısı.

"Buluruz," dedi. "Kayıtlarda vardır. Sonra bütün Smolyan biliyor o ormanın Kavazofların olduğunu. Hani ilk gidişimizde, rahmetli Fikret götürdüğünde, taksi şoförüne sormuştuk da, işte buralar sizin dememiş miydi?"

"Demişti."

"Hikmet'te vardı."

"Vardı yaa!" Sustular...

"O zamanlar tapu, mapu hayaldi."

"Öyle ya, hayaldi."

"Hüseyin ağabeyim çılgına dönmüştü sevinçten. Kuzu bile çevirmişti, bahçede."

"Ne ağlamış, ne gülmüştük ama!" Derin bir iç geçirdiler.

Karısı oturduğu yerde başını eğdi, kamburunu dikti. İhtiyar parmaklarını bir bir yatırdı avucunun içine. "Şimdi gidersek diyorum, Hüseyin Blenski'nin kızı Nebiye'ye, uğramak lâzım. Torun, gelin... Onlara hediye..."

"Lâzım ya! Parasını hiç düşünme. Tedarik ederiz." Sağanak başladı. Amcam alnını cama dayamış bütün dikkatiyle dışarı bakıyordu.

"Sağa döneceksin," dedi şoföre.

"Breh breh ne kadar da değişmiş buralar. Daha beş yıl önce gelmiştik."

Toprak yola saptık. Dış mahallelerden biriydi bulunduğumuz yer. Hüseyin Blenski'nin evini arıyorduk. Bardaktan boşanırcasına yağan yağmurun

altında her yan silikleşti. Çizgiler görünmez oldu. Çamura bulandık. Yolumuzu kaybettik. Karşıda kara bir siluet görür gibi olduk. Uzun boylu yoksul giysili, ıslak bir sokak köpeğine dönmüş adam yaklaştığında durduk. Amcam camı açıp seslendi.

"Gospodin, gospodin (bayım, bayım). Blenski? Hüseyin Blenski?" Adam el kol hareketleriyle biraz ileride çatısı görülen evi işaret etti. Hüseyin Blenski, dört yıl Smolyan kasabasının belediye başkanlığını yapmış. Hükümetin Bulgarlaştırma politikasına kızıp istifa edince de, işsiz kalıp gece bekçisi olmuş. Ve gece bekçisi olarak ölmüş. Cenazesine taşıyla toprağıyla bütün Smolyan ayaklanmış da yürümüş. Kahraman gibi uğurlanmış. Amcam önceki gelişlerinden birinde son kez görmüş, Hüseyin ağabeyini. Uzun yıllar sonra bulup yeniden kaybetmiş onu.

"Ama iyi ki gördüm," diyordu durmadan.

"Görmeliydiniz doksan yaşındaki Hüseyin ağabeyimi! Tam bir Pomaktı, bir doksan boyunda, heybetli. Öyle yakışıklıydı ki, bütün kadınların gözleri onu bir dakika görebilmek için evinin yanında, yöresinde sıra sıra beklerlerdi. Kitap gibi türkçe konuşurdu. Onunla birlikte sohbet de, konuşma da bitti buralarda." Sustu. Muzip bir gülümseme yayıldı yüzüne.

"Çapkındı da. Hem nasıl!.."

Televizyondaki haberi dinledikleri gece sabahı zor etmişler. Derin bir uyku bastırana dek karısıyla yatakta ormanı konuşmuşlar. Sabah ezanında kalkmış amcam. Namazını kılmış, dua etmiş. İçinde uçuşan sevinçle, herkese telefon edip o haberi vermiş. "Televizyonda söylediler. Bulgaristan'dan göç edenlerin malları verilecekmiş!"

Önceleri karısından başka kimseler inanmamıştı. Yakınları da gönlü olsun diye destek vermişlerdi. Telefonlar, avukatlarla görüşmeler, otobüs parasını denkleştirip Smolyan'a gidip gelmeler. Ve son gidişinde o yaşlı tapu müdürü ile tanışma. Sarı defteri açıp da 'Orman, 553 dönüm, Kavazoflar' yazan sayfayı bulduğunda duyduğu sevinç. Hepimize telefon açıp anlatmıştı, tapu müdürünü, kocaman sarı defteri nasıl açtığını, verdiği o kıymetli belgeyi. Ve saygılı tavrını.

Ama verilen belgede ne ada numarası, ne parsel, ne de mevkii belirtilmişti. Aylar süren bekleyiş sonunda akrabalardan biri telefon etmiş. 'İkibin yılı içinde tapular dağıtılacakmış,' diye..

Ama amcam, artık yalnız gidemeyecek kadar sağlıksızdı. Bu kez kimse karşı koyamadı. Bir minibüs kiralayıp yola düştük. Onun düşünün peşine.

Doğrusu bizler de umutlandık bu kez. Ortalıkta tapu senedi olmasa da.

Gökgürültüleri ile indik minibüsten.

Önce toprak kokusu dolandı içimizde, sonra tarifleyemediğimiz bir heyecan. Amcam zili çaldı, biz arkasında. Kapıyı Hüseyin Blenski'nin kızı açtı. Çığlıklarla sarıldı hepimize. İlk kez gördüğü akrabalarına. Zayıf, kırmızı yanaklı, bütün çizgileri, bakışları aşağı sarkmış ince suratlı Nebiye. Kuzinenin yandığı fakir, loş bir odaya aldı hepimizi. Divana sıralandık. O, kırmızı yeşil, ekoseli uzun önlüğü, acılı gülüşüyle koşturup durdu evin içinde. Gelinler, torunlar doluştular içeriye. Hiç konuşmadan bakıştık yalnızca. Güldük birbirimize. Amcam ve karısı hem konuştular, hem de ağlaştılar Nebiye'yle. Koca Hüseyin'in, Fikret'in, Hikmet'in ölümlerine.

Amcam ormanı anlatmaya başladı yeniden. Elenova gora, diyordu, arada bir. Masanın üzerine işaret parmağıyla dereleri çiziyordu, nasıl birleştiklerini. Onlar da başlarıyla onaylayıp 'da, da, elenova gora,' diyorlardı. (Evet, evet, geyikli orman.)

Koridordan bir kapı sesi geldi. Sonra da adımlarının sesi. Hepimiz kulak kabarttık. Amcam doğruldu. "Hüseyin mi?" Nebiye başını salladı, gülüşü övünç dolu. "Aynı dedesi," dedi, amcam. "Aynı." "Asker gibi, rap rap." Kapı açıldı, ışıkla birlikte doldu içeri, çakır gözlü, kara kaşlı torun Hüseyin. Dedesi Hüseyin Blenski'nin modeli, onun gibi pala bıyıklı, yakışıklı. Biraz ufağı. Koca Hüseyin, çekmiş de küçülmüş gibi.

Önce amcamın eline sarıldı. Kucaklaştılar. Salıverdiler gözyaşlarını. Sonra birer birer kucakladı hepimizi. Sımsıkı, içine alarak. Ama hiç konuşamadık. Sofralar hazırlandı. Kavurmalar, börekler, yayık ayranları, baklavalar... Ardından hediyeler, ayrılık ve Nebiye'nin göz yaşları. Ertesi gün, eldeki tek belgeyle avukata gittik. Amcam yeniden başladı anlatmaya...

"Gökyüzü görünmezdi. Dere vardı, iki yandan gelir ortada birleşirdi. İçinde de siyah kayalar..."

"Sınır komşularınızdan tanıdığınız?"

"Hatırlamıyorum."

"Yerini bilen yaşlı bir akraba?

"Hüseyin ağabeyim vardı. Öldü." "Tapusu?"Tek belgeyi çıkardı, verdi. (Orman, 553 dönüm. Kavazoflar.) Avukat inceledi.

"Çok zor. Sofya'da arşiv kayıtlarına bakmak lâzım. Yerini bilseniz!"

"Biliyorum," dedi, amcam. "Bulurum. Bulursam?.."

"Belki!"

İstanbul'a dönmeden önce, yerini hatırladığını söylediği ormanı, son bir umutla aramaya çıktık. Amcamın tarifine göre şoför eski yola saptı. (Filibe) Plovdiv-Smolyan arasındaki eski yola. O, gözleriyle arıyor, arada bir konuşuyordu.

"Çamlar kalem gibiydi."

"Burada bütün çamlar kalem gibi dede."

"İki yandan gelen dere ortada birleşirdi. İçinde siyah kayalar."

"Her yandan sular akıyor, babacığım. Ama bak siyah kayalar!.."

Göz ucuyla baktı, ses çıkarmadı.

"Bu yol değildi galiba. Nebiye'lere giderken soldaki yola girecektik."

"Bu yolu tarif etmiştin."

"Hayır."

"Ama o yol çıkmazdı."

Birden hiddetlendi. "Yanlış yoldayız. Sağ tarafta yüksek bir duvar vardı."

"O duvardan hiç söz etmemiştin, baba."

"Vardı."

Dönüp istediği yola girdik. Hava kararana dek aradık. Bulamadık. Bütün gece yüreği ağrıdı amcamın. Karısı ovdu, biz ovduk. "Ölüyorum," diyordu durmadan, yüksek sesle dua ederek. Sakinleştirici verdik, uyudu.

Kendine geldiğinde yatağın içinde doğruldu.

"Yanlış yola girdik. Daha önceki gelişlerimden birinde görmüştüm. Burası, demiştim."

"Demişti," diye, onayladı, karısı.

"Beni dinlemediniz. Bir gün daha kalsak?"

"Pazartesi işe gitmek zorundayız," dedi herkes. Sesini çıkaramadı. Boynu büküldü, küçüldü, yapıştı kaldı yatağa.

Ertesi gün dönüşe geçtik. Gelirken konakladığımız yerlerde durduk, aynı lokantalarda yemek yedik. Amcam yemedi. Domates çorbası bile istemedi. Hiç konuşmadı. Tek söylediği tümce, "Yanlış yola götürdünüz. Yanlış"tı.

Aylardır eli yüreğinde telefonun çalmasını bekliyor. Gene gitmek istiyor. Gene aramak. Avukatla konuşmak. Finalini beğenmediği filmi geriye sarmak.

Tozlanmış cilalı ahşap masanın üzerine işaret parmağıyla derelerin nasıl birleştiğini çizerken, arada bir dedesi, İbrahim Ethem'in sesini duyar gibi oluyor. Doğruluyor. Gözleri seviniyor, gene.

"Hadi çocuklar gidiyoruz. Geç oldu, hava kararıyor, bırakın oyunu. Ananız babanız yollara düşecekler. Ağaçlar hep burada, gene geliriz, oynarsınız."

Kulağında hızarın sesi, burnunda reçineli yonganın kokusu, derenin kıyısından dedesinin peşi sıra yürüyüp gidiyor. Hüseyin ağabeyi ile el ele, gözleri ormana takılı....

Sis, yoğun, ağır bir su gibi toprağın üzerini kaplayıp ağaçların arasına yayılıyor. Kalem kalem yükselişe geçiyor ağaçlar, gökyüzüne doğru. Arkada Pamporovo dağı, uzaklarda, belli belirsiz geyikler.

(Leyla Ruhan Okyay, Geyikli Orman, Can Yayınları.)

Geyikli Orman, öyküsünü yazdıktan birkaç yıl sonra yeniden Smolyan'a gittiğimizde Nebiye, ölümle pençeleşiyordu. Kısa süre sonra onu kaybettik. Oğlu Hüseyin, gelinleri ve kızıyla albümlere bakarken ailenin eski günlerine ilişkin, üstelik fonda ormanın olduğu bu güzel fotoğrafları buldum. Öykünün gerçek kahramanlarını tanımanız için de, sizinle paylaşmak istedim.

Yeşilyurt Deniz kulübünde sohbete dalmış babası ve amcalarına kavuşan Ruhan'ın yüreği çiçekleniyor. 'Aman da aman, kim gelmiş!'

diye karşılıyorlar babası ve amcaları. Sımsıkı sarılıyorlar ona, sımsıkı....

"Karnın aç mı yavrum, bak çok güzel tavuk var. Ben anneni ararım, burada ye!"

"Tamam," diyor, Ruhan. Hemen oturuyor babasının yanına. Yemeğini yedikten sonra kalkıyor. Bu iki güne tüm özlemlerini sığdıracak, yapacak öyle çok şey var ki...

İstanbul Caddesi'nden Arslan Sokak'taki evin yolunu tutuyor... Soluna denizi almış, kooperatifin bahçesi, lokantasından sonra Fener ve Çınar Otelinin önüne geliyor. İçinden şarkılar söyleyerek yürüyor sahil yolunda. Çınar Oteline geldi mi eve varmış sayıyor kendini.

Yeşilköy'ün Ayastefanos veya San Stefano adıyla bilindiği dönemlerde, şimdiki Yeşilyurt semtinin Yeşilköy'e kıvrılan burnu üzerinde yer alan ve gemilere yol gösterip güvenliklerini sağlayan fener, hâlâ işlevini sürdürüyor. Üstelik sisli havalarda bugün bile, çocukluğumuzda yatağımızdan duyduğumuz o keskin düdüğünü öttürüyor...

Sis düdüğü! Sessiz ve karanlık gecelerde hoş bir ninni gibi gelirdi bana. Fenerin; düdüğü ve ışığıyla yolunu kaybeden gemicilere yardım ettiğini düşünür, rahatlar, arada bir pencereyi açıp dışarı bakardım. Sisin Yeşilköy'ü masalsı bir yere dönüştürmesi tuhaf bir mutluluk verirdi... Severdim o görüntüyü.

Çocukluğumdan bu yana, sis, hep heyecan verdi bana. Hele yıllar sonra; Ordu yaylalarında gördüğüm sisin doğayı kucaklaması, olağanüstüydü... Sabahları inen sisin içinden önce koyunların çıngırakları duyuluyor, sis açıldıkça koyunlar birer birer sahneye çıkar gibi, seçiliyorlardı. Ağaçlar, dağlar da... Bir hafta kaldığımız yayla evinden ağlayarak ayrıldığımda çocuk sahibi kocaman bir kadındım aslında... Ama hâlâ çocukluğumdaki sulu göz halim sürüyordu! Çünkü ben, o düşün içinde kalmak istemiştim... Tıpkı Silivri'den ilk kez İstanbul'daki bir çocuk tiyatrosuna gittiğimizde oyunun bitiminde ağladığım gibi. Çünkü, gördüğüm ilk çocuk oyunuydu Polyanna. Ve ben, tiyatronun o büyülü atmosferini çok sevmiş, gene o düşten

ayrılmak istememiştim.

'Sis', çocukluğumdaki masal dünyasına davetti, fenerin düdüğüydü, bir çeşit saklambaç oyunuydu, bilinmezlikti, sürprizler demetiydi benim için... Yıllar sonra, Theo Angelopoulos'un filmlerine hayranlık duymamın nedenlerinden biri de, bu büyülü doğa olayını görüntülerde çok iyi kullanmasıydı belki de... Ne yazık ki onu da kaybettik.

Neredeydik?

Evet, Ruhan, Fener'in önünden geçip Çınar Oteline gelmişti. Eve iyice yaklaşmıştı...

Yeşilköy Feneri, İstanbul'daki ilk üç fenerden biriymiş. 1856 yılında padişahın isteği üzerine Kırım Savaşı için Fransız Sautter firması tarafından yapılmış, kaynaklara göre.

60-70'li yıllarda Fener'in bitişiğinde yer alan kooperatif, lokantası, plajı ve kamp yerleri ile uğrak yerlerimizden biriydi. Doksanlı yıllarda, onun yerine köyün ilk gökdeleni Polat Renassaince Oteli yapıldı. Havaalanının yakınlığı nedeniyle o güne dek yüksek yapılar yapılması yasaklanmış böylelikle güzelliğini koruyabilmiş semtimizde bu sivrilik (!) neden? Üstelik sahil yolunda yürürken solumuza alıp sevindiğimiz denizimize duvar çeken bu yapının Yeşilyurt ve Yeşilköy'e ne denli aykırı olduğu fotoğraflarda görülüyor bence...

Fener'in zemin katında 70'li yıllarda küçük, içkili bir lokanta vardı, babam da sıklıkla giderdi. Arada bir ailece giderdik. Gençlik yıllarımızda Fener'in lokantası daha çok Pazar kahvaltılarımız için gözde mekânlarımızdan biri oldu.

Çınar Oteli, Yeşilköy'ü ilk kez gördüğüm yer!

1960'lı yılların başı... O yıllarda Silivri'de oturuyorduk. Annem öğretmen, babam da ilköğretim müdürü olarak çalışıyordu. Çok

sevilen bir ilköğretim müfettişinin kızının Çınar Otel'deki düğününe bir otobüs dolusu davetli gelmiştik. Ben, sekiz dokuz yaşlarındaydım. O güne dek görmediğim büyüklükte ve oranda lüks olan bu otel o yaşımda beni çok etkilemişti. Hele onun bulunduğu semt, Yeşilyurt-Yeşilköy....

Çınar Oteli, Yeşilyurt ve Yeşilköy'ün sınırında, Yeşilyurt'taki bahçe içindeki modern kâgir apartmanların bulunduğu kesimdeydi. Her yani gül bahçeleriyle çevrili yapılar, asfalt yollar küçük bir kasabadan gelen bizler için heyecan vericiydi. Hele düğün sonrası şoförün yolu kaybedip Yeşilköy'ün köşklerinin bulunduğu sokaklarına dalması çok hoştu. Unutulmayacak güzel bir anı oldu...

Bu karşılaşmadan yaklaşık iki yıl sonra babam Bakırköy İlköğretim Müdürü olarak İstanbul'a tayin oldu. Babamın İstanbul'a tayinini öğrendiğimiz gün benim de parasız yatılı sınavını kazandığımı öğrendik. O gün babamla ikimiz gelmiştik İstanbul'a... Cağaloğlu yokuşundaki Maarif Müdürlüğünden sevinçle çıktığımızda, babam bana dönüp "kızım, ne istiyorsan söyle bakalım, alacağım." dedi. O sırada bir büfe önünden geçiyoruz, herkes nar suyu içiyor... Ben de o güne dek hiç içmemişim. "Nar suyu!" dedim. Koca bir bardak nar suyunu bir nefeste içtim. Ve ardından olduğu gibi kustum... Zaten her sınavda, heyecandan midesi bulanan bir çocuktum, o gün yaşadığım sevince, heyecana bir de nar suyu eklenince olanlar oldu... Silivri'ye iki müjde ile döndük... Annem ve öğretmenim Rabia Hanım hem sevindiler, hem de gözyaşlarını tutamayıp ağladılar...

Babamın tayini ardından Bakırköy'e taşındık. Bir gün babam eve sevinçle geldi.

Mösyö Giyi adlı bir kişiyle tanıştığını, Finlandiya asıllı bu adamın Yeşilköy'de bir apartman inşa ettiğini anlatmaya başladı. Giyi, konuşma sırasında belediyecilerin haraç aldıklarından bezmiş, babama dert yanmış. Babam da 'bir tanıdık var, belki o bir çözüm bulabilir,' demiş... Sonunda haraç kesilmiş. Mösyö Giyi teşekkür etmek için babama geldiğinde, elinde kalan son üç daireden birini, istediği koşullarda babama verebileceğini söylemiş. Babam teşekkür ederim, ama ben alamam, hiç param yok' deyince, Mösyö Giyi, "kira gibi ödeyin", demiş. Böylelikle peşinatsız, ayda 500 lira taksitle, yirmi yıllık bir sözleşme yapmışlar. Ve aynı gün babamla tapuya gitmişler.

Babam o akşam eve, elinde tapuyla geldi, üstelik görmeden aldığı Çamlar Apartmanı'ndaki dairemizin tapusuyla...

Anneciğim, o gün ve ertesi gün yaşanan sevinci şöyle anlatmıştı bize...

"Görmediğimiz evimize gittiğimizde şaşkına döndük. Müştemilat, ya da kötü bir bodrum katı diye tahmin ettiğim, bu nedenle sabahı ettiğim daireyi ertesi gün gördüğümüzde gözlerimize inanamadık. İkinci katta, aydınlık, yerleri parke ve kaloriferli bu daire, bizim için harikaydı... Bayram yaptık tabii, hem ne bayram!.. İnanamadık bir türlü"

'Mösyö Giyi' bir piyangoydu bizim için. O evi, Yeşilköy'ü armağan etti bize. Dairemizin olduğu Çamlar Apartmanı, Arslan Sokak'ta yer alıyordu. Bu sokak denize ulaşan bir sokaktı. Sokağın bitiminden sola dönerseniz Çınar Oteli, sağa saparsanız Röne Park'ı bulurdunuz. Dairemizin olduğu apartman, bahçesindeki çamları, serpme (sıvalı) cephesi, cumbaları ile sevimli üç katlı bir yapıydı. Sağlamdı.

Taşındığımızda hayal görüyoruz sandık. Üstelik o güne dek hep kira evinde yaşamış ailemiz, ilk kez ev sahibi oldu. Üstelik Yeşilköy'de...

Çocukluğumda yeni taşındığımız evlerde ilk gece, çok derin ve güzel uyuduğumu anımsıyorum. Gene öyle oldu... O kargaşa, eşya yığınları arasında derin bir uyku çektikten sonra, uyanır uyanmaz kendimi dışarı atıp çevreyi keşfe çıktım.

Evin arka cephesindeki pencerelerden; bahçe içinde kâgir iki villa görünüyordu. Hâlâ duruyor, sahipleri kimlerdir bilmem. Silivri'den sonra büyük kent yaşamı bizleri, biraz tedirgin etti. Komşuluk ilişkilerinin sıcaklığı, mahalle, mahalleli kavramının biçim değiştirdiğini büyük şehirde öğrenmeye başladık. Ama apartman komşularımız da Mösyö Giyi sayesinde o daireleri satın alabilmiş orta halli ailelerdi. Zaman içinde herkes birbirine alıştı, küçük kentlerdeki gibi sıcak komşuluk ilişkileri oluştu. Sokağa her çıktığımızda yeni bir şey görüyor şaşırıyordum. Avrupa kentlerinden biri gibiydi Yeşilköy... Kadınlar, Avrupalı turistlerde gördüğümüz, modern olmanın simgelerinden sayılan pantolon giyiyor, yazın da şortlu, mini etekli

kızlar gece yarılarına kadar rahatlıkla sokaklarda dolaşabiliyordu. Oysa Silivri'de gündüz vakti bile genç kızlar, kadınlar çarşının ortasından geçemezlerdi.

İlk taşındığımız o günlerdeki şaşkınlıklar; Anadolu'nun bir köyünden Avrupa'daki bir kente işçi olarak gidenlerin şaşkınlığı gibi bir şeydi. Çınar Otel'deki düğüne geldiğimizde ilk kez gördüğümüz ve bizim için ulaşılamaz gibi görünen o semtin sakinlerindendik artık...

Duygularımı çocukluk ve gençlik dönemimde çoğunlukla 'şiir'le ifade eden ben, bu şaşkınlığımı da aynı dille anlatmışım...

Bizim Köy

Bizim köyü bir görseniz

Yeşillikler arasında

Suyu havası başka

İnsanları bambaşka

Herkes dadanmış pantolona

Bisikletten geçilmez

Yedisinden yetmişine dek bisikletten inmez

Zenginler bu köyü istila etmişler

Hizmetçiler uşaklar etrafta fır dönerler

Bir sokağa çıkmaya kalksan başın döner

Elbisenin modeli ne güzel, ne olurdu bir arabamız olsaydı, der

Aman, bana ne canım bunlardan

Ben de zenginim tabii

Evimiz vaaar, borcumuz vaar

Başka, başka ne var?

İpragazımız var
Değil mi?

Leyla Ruhan Gönenç (Okyay) / 1964

Şiirde anlattığım gibi; çevremizdeki bu zenginlik kimi zaman merakımıza, kimi zaman gıpta etmemize, ya da çekingenliğe neden oldu ilk zamanlar. Sonra alıştık.

Refik Halit Karay da, Yeşilköy'e ilk gelişindeki izlenimlerini, Bir Ömür Boyunca adlı eserinde şöyle aktarmış.

"Frenkler bu köye San Stefano derlerdi; biletlerin üzerinde öyle yazılı idi. Avrupa köylerindeki 'oberj' denilenler ayarında bir oteli, ayrıca bir klübü vardı. Ermenisi az, Rumu çok, tatlısu Frengi bir hayli, gerçek Frenk ile Müslüman devede kulak. Beraberce köye giderken biradere sormuştum.

'Orada kalıpçı var mı? Fesim kalıpsız da...'

'Var ama şapka kalıpçısı.'

Şapka kalıpçısı olur mu imiş, diye düşündüm. İğri büğrü, kenarlı tepeli şapka, kalıba nasıl girer? Alay etti benimle.

Asıl akla gelmeyecek bu idi. Ne tayyare, ne otomobil; Ayastefanos'un şapkalı ahalisine bir gün taş çıkartacağımız. Onlar, bahsettiğim tarihte, bizim nesillerimize bir tuhaf bakarlardı; biz de aralarında tuhaf vaziyette kalırdık. Trenden indik mi, ecnebi bir memlekete, en aşağı Atina'ya gelmiş gibi olurduk...."

Yeşilköy; Yeşilköy... Bu güzel semtteki evimizden, birkaç kez

ekonomik nedenlerle ayrıldık. Kiraya verip, ya bir dostumuzun boş dairesinde yaşadık ya da birinde annemle babam lojmanlı bir okula tayinlerini istediler. Bir kez de görevli olarak Almanya'ya gittiler. İkiz kardeşlerimi de götürdüler. Ben yatılı okulda okuduğumdan, ablam da çiçeği burnunda Fransızca öğretmeni olduğundan biz gidemedik. Her ayrılık hüzünlüydü biz çocuklar için, ama zorunluluktu, bunun ayırımındaydık...

Dairemizin olduğu, Çamlar Apartmanı, 1990'lı yıllarda, birçok apartman gibi müteahhide verilip yıkıldı. Cahil müteahhitlerin elinde, projesine uygun yapılmadığını depremden sonra anladık. Kolon çıkarıp, m^2'si büyütülmüş apartman, 1999 depreminde epey hasar gördü. Ama annemi oradan taşınmaya ikna edemedik. Gemisini terk etmeyen kaptanlar gibi son gününe kadar orada kalmak istedi.

Oysa eski apartmanımız ne güzeldi! Komşularımız, anılarımız... Hepimiz oradan evlenmiş, çocuklarımız ilk kez oraya gelmişti... Benim kızım da gözlerini ilk kez Yeşilköy'de açmıştı. Babası yurt dışına gittiğinden, doğduğunda hastaneden annemlerin evine gelmiş, altı ay kalmıştık. Evlendikten sonra minik kızımla geçici bir süre için baba evine dönmek çok hoştu. Anneli babalı güzel günlerdi onlar...

Oturduğumuz apartmanın giriş cephesinin karşısında Türk filmlerinde gördüğümüz evlere benzer bir villa vardı. Sonradan tıp fakültesinde profesör olduğunu öğrendiğimiz bu çiftin Ayşecik filmlerindeki (zengin aile kızları gibi) kabarık etekli elbiseler giyen kızları hiç sokağa çıkmaz, hizmetçilerle yaşardı. Arada bir villanın bahçesinde dolaşır, sokakta oynayan bizlere uzaktan bakardı. Bu küçük kıza arkadaş olarak yaşıtı olan, kız kardeşim uygun görüldükten sonra Seyhan onların evine girip çıkmaya başladı. Bu büyük bir ayrıcalık, onur verici bir durumdu biz çocuklar için. Bu aile sokaktaki arkadaşlar arasında merak konusuydu ve Seyhan gidip geldikçe bizi aydınlatıyordu. Beş çayı seremonisi, sofra adabı, konuşma, oturup kalkma v.s. O zamanlar özendiğimiz, ulaşılamaz bulduğumuz, yaşıtlarından, hayattan koparılmış, çocukluğu çalınmış bu kız, büyüdüğünde bunun eksikliğini nasıl yaşadı acaba? Bizler Silivri'de de, Yeşilköy'de de dilediğimiz gibi sokaklarda oynadık, ağaca çıktık, düştük, kalktık. O yıllarda Yeşilyurt-Yeşilköy'de, köyün görüntüsünü bozmasın diye, sokak aralarında bakkal dükkânı açılmasına izin verilmiyordu. Bu nedenle ekmek almak için bile oldukça uzak olan çarşıya giderdik. Araba sayısı çok az, taksi hiç yoktu. Bisiklet sahibi

olmak neredeyse bir zorunluluktu.

Bisiklet kültürünün Yeşilköy'de çok uzun yıllar öncesine dayandığını eski fotoğraflarda görmüştüm. Çünkü yaygın yerleşimi ve topografyası buna uygundu. Bisiklet kullanmayı, Yeşilköy'e taşındıktan bir süre sonra eve alınan tek bisiklette, Bakırköy Kartaltepe İlkokulunun bahçesinde öğrendik, Seyhan, Gökhan ve ben. Babam, okul tatil olunca üçümüzün de peşinde koşarak, biz bisiklet kullanmayı öğrenene dek uğraşmıştı. Reyhan ablam, o zamanlar genç kızdı, düşersem mahcup olurum diye düşündüğünden olsa gerek, öğrenmek istemedi.

Bisiklete binmeyi öğrendikten sonra, 'ver elini Yeşilköy sokakları' dedim... Tek bisikletin paylaşımı kardeşler arasında önceleri sıkıntı yarattıysa da sonraları rayına oturdu. Nasıl bir sistem kurduk hatırlamıyorum ama, hepimiz dilediğimizce kullandık.

Ruhan, Yeşilyurt Deniz Kulübü'nden çıkınca bir an evvel eve gitmek için, Çınar Otel'in önündeki kalabalığın arasından telaşla geçiyor. Artık annesi sabırsızlanmaya başlamıştır, çünkü... Çınar Oteli'nin karşısındaki sahada gene maç yapılıyor. Lahmacuncular, mısır arabaları, seyirciler. Her zamanki gibi coşkulu bir kalabalık var...

Yeşilköylülerin internet sitesinde Çınar Oteli karşısındaki top sahasındaki anılarını paylaşanlardan Dr. Barış Diren, o günleri şöyle anlatıyor...

“Yaz sadece deniz ve sinema değildi elbette... Bizim için sokak demekti, yani bitmek bilmez oyunlar, muhabbetler, arkadaşlar... Efendim kimler hatırlayacak bilmiyorum ama, Çınar Oteli'nin önünde o yıllarda bir futbol sahası vardı. Galatasaray kamp yapmaya Çınar Oteli'ne gelirdi ve o sahada onlar da antreman yaparlardı. Kaleperoviç'in kaleci Varol'u çalıştırması ise ayrı bir seyirlikti doğrusu. Varol, çılgınlar gibi çalışır, panter gibi uçar, çığlık çığlığa bir antreman çıkarırdı. Ama o hafta yine yedek kalır, kaleye Yasin geçerdi. İşte o Çınar Oteli'nin önündeki sahada bizler mahalle maçları yapardık. Akşam üzeri saat on yedi dolaylarında başlayan maçlarımızı izlemeye ne çok seyirci gelirdi. Limonatacı ve Küçükçekmece'den gelen lahmacuncu maç boyunca seyircilere servis yapardı. (1,5

lahmacun 75 kuruş, bir limonata 25 kuruş... (nefis bir öğün değil mi?)"

Yazar Sunay Akın da kısa bir süre Yeşilköy'de yaşamış. Onun anlattığı bir anekdotta, ünlü futbolcu Lefter'in de o yıllarda Yeşilköy'de olduğunu, mahalle takımı için yaptığı seçmelerde Sunay Akın'ı kaleci olarak takıma aldığını söylemişti. Tabii Sunay Akın, kendine özgü üslubuyla bu olayı çok hoş aktarmıştı...

Çınar Oteli'nin yanında, kabası bitince yarım kalmış bir inşaat vardı. Ve evimize en yakın plajdı bizim için... Sabina Otel olarak planlanmış bu yapıyı yeniden projelendirip hastaneye (International Hospital) dönüştüren mimarlar, benim de öğrencileri olduğum Y.Mimar Yalçın Emiroğlu ve Y. Mimar Altay Erol'du.

Denize girdiğimiz yerlerden bazıları da Deniz Kulübü ve Röne Park'tı. Ben, en çok Röne Park'ın denizini severdim. Kayalıktı... Denizin dibinin değişkenliği ile beni çekerdi. Röne Park sırasında bir de Kapri Gazinosu vardı. Oradan da denize girilirdi, ama paralıydı. Pek gitmezdik. Kapri Gazinosu'nun yaşamımdaki en önemli yeri; ben son sınıftayken üniversiteye asistan olarak giren, kısa bir süre flört edip âşık olduğum İsmet Okyay'ın babamla Kapri Gazinosu'nda buluşup beni istemesiydi. O akşam, babamın gelişini merakla beklemiştim. Bir yıl sonra evlendik. Ben Yeşilköy'den ayrıldım. Kızımız Azra Deniz doğdu. Ne yazık ki İsmet Okyay'ı iki yıl önce kaybettik.

Arslan sokağın köşesindeki Yeşilyurt Apartmanı'nı dönünce koşmaya başlıyor, Ruhan...

'Anneciğim pencerede gene...' diyor, yüreği ağzında, ağlamaklı.... Kapının otomatiği apartman kapısına varmadan açılıyor...

"Ruhan! Geldin mi yavrum!" diye, sesleniyor annem, ikinci kattan. "Eveeeeeet!" nefes nefese tırmanıyor, merdivenleri... Seyhan çıkıyor, ardından Reyhan ablam, Gökhan da onu beklemiş.... Sarılıyorlar, sımsıkı!.. "Çay hazır!" diyorlar. Ablacığım batonsale yapmış. Kek de var! Harika!

Ruhan, kek kokusunu soluyarak çantasını atıp, soyunup dökünüyor... Nasıl bir sevinç bu! Nasıl bir sevinç! Evinde artık, kısacık bir sürede olsa, evinde!

Kokular! O kavuşmalar, ne güzeldi!.. Ablacığım hâlâ sürdürüyor bu güzelliği, olağanüstü poğaçalarıyla... Yaşamım süresince, anımsadıkça gülümsetecek beni. O kavuşmalar, anacığımın gülüşü, sarılması, sevgisiyle hep mutlanacağım....

Onlar soruyor, Ruhan anlatıyor, anlatıyor... Sınavları, hocaları, okulu... Okula gelen filmleri... Yaprak Dökümü'nde nasıl ağladığınI... Gülüyorlar haline... "Bu film yahu, kendini boşuna helak etmişsin!" diyerek...

Kandilli'de salı günleri derslerin bitiminde, sınıfların açıldığı, karanlık orta avluda film gösterilirdi. Bazen korku filmleri bile gelirdi, ellerimle yüzümü kapayıp parmaklarımın arasından arada bir bakardım... Orta bire yeni başladığım o günlerde Yaprak Dökümü'nün sinema uyarlaması gelmişti... Sanırım Cüneyt Gökçer, Ali Rıza Bey rolündeydi...

Filmde anlatılan aile bizim aileye çok benziyor, diye düşünmüştüm nedense! Oysa tek benzerlik, üç kız, bir erkek çocuklu bir memur ailesi olmasıydı. Küçük sınıflar en önde otururdu. Ben, filmin başından itibaren giderek artan ve krize dönen hıçkırıklara boğuldum. Öyle ki; arka sıralarda oturanlar bana, 'Ruhan, biraz yavaş ağla, konuşmaları duymuyoruz,' diye sesleniyorlardı. Çünkü o filmdeki Ali Rıza Beyle babamı özdeşleştirmiş, 'ya biz de böyle kötü yola (!) düşersek, babam çok üzülür' diye ağlamıştım. Film bitti, yemekhaneye inildi benim kriz sürüyor! Okul yöneticileri başıma toplandı, 'kızım, bu film, hadi sus' diyerek. Ama hıçkırıklarım susmadı, ta ki yatakhaneye gittiğimizde bitkin düşüp uyuyana dek... Düşündükçe gülüyorum şimdi...Sinema ne büyülü bir sanat dalı.. Her yaştan insanı içine alıp, inandırıyor, etkiliyor...

Lise yıllarında Sirkeci-Yeşilköy hattındaki bu yolculuklar keyife dönüştü. Aynı bölgede oturan arkadaşlarla birlikte Kandilli'den vapurla Sirkeci'ye, oradan da trenle eve geliyordum. Trende kitap

okumak başka bir güzellikti. Sevinçti, aydınlıktı... İlkokulda başlayan yazma serüvenim ortaokul ve lise yıllarında da sürdü. O yıllarda kendi durumumla dalga geçen, mizah barındıran şiirler yazıyor, münazaralara katılıyor, kompozisyondan yüksek notlar alıyordum. Ama gene de matematiğe olan özel merakım, başarım nedeniyle fen şubesine geçmiştim.

O yıllarda, Yeşilyurt değil Yeşilköy istasyonunda inmeye başladım... Çünkü Yeşilköy farklıydı... Farklıydı, iner inmez hoş sürprizlerle karşılaşma olasılığım vardı...

Örneğin, kimi zaman İstasyon Caddesi'nin başlarında, sol taraftaki Madam Heinz'ın ahşap köşkünden piyano sesiyle karşılanırdım. Özellikle baharda, pencereleri açıkken... Kimi zaman Brahms'tan, Ravel'den, Beethoven'dan çaldığı parçalarla düşlere dalardım.

'Yeşilköy çarşısındaki Tellalyan'ların kuleli evinin bitişiğinde yer alan, St. Antuan Kilisesi müteahhiti Semprini tarafından yapılmış bu ahşap evde yaşıyordu, Madam Heinz. Önceleri Semprini yazlık olarak kullanmış, sonra Heinz ailesi yaşamış, Turgay Bey'in anlattığına göre... Grullero, Guarracino, Heinz (1800'lü yılların sonlarında Yeşilköy'e gelip yerleşen Herrn Heinz ve oğlu uzun yıllar Hicaz Rumeli Demir Yolları ve TCDD da çalışmışlar.) Ölümüne kadar Piyano hocalığı da yapan Madam Heinz Yeşilköy'ün renkli simalarındandı...' diyor, Turgay Bey.

Kulağımda piyano sesleriyle istasyon caddesinden aşağı yürüyüp birbirinden güzel Art Nouvo stilinde yapılmış ahşap köşklerin arasından geçerek eve nasıl vardığımı anlamazdım. Elbette annemi her zamanki gibi merak içinde bulurdum.

Artık genç kız olduğumu, oyalanmak isteyeceğimi, hatta beğendiğim oğlanı görürüm umuduyla yolumu uzatacağımı bilemezdi tabii... Onun tek derdi bir an önce kızına kavuşmaktı çünkü...

"Merak ettim yavrum, nerelerdeydin?" derdi.

Oysa çocukluğumdan beri bir yerde değil öyle çok yerde olurdum ki, bunu anlatmakta hep zorlandım, daha doğrusu anlatamadım... Aklı havada dediler, beni böyle kabul ettiler... Kimi zaman, istasyondan çıkıp sağ taraftaki sokaklardan birine sapar, küçük sevimli dar cepheli Rum evlerinin önünden geçerdim. Yaz günleri kapılarının önünü silip süpürüp kaldırıma çıkardıkları şilteler, halılar üstünde gölgelerde oturan kadınların yanından geçerdim. Birbirleriyle konuşmaları kulaklarimda, ellerindeki dantelleri, orlonları nasıl da hızlı ördüklerini şaşarak izlerdim. Madamlar, akşam olunca trenle gelen kocalarını karşılar, kapı önünde hazırladıkları sofraları rakı ve mezelerle donatır, komşulara laf atarak koşuştururlardı. Anlamadığım dilde birbirlerine yaptıkları şakalar, gülüşmelerle şenlenirdim. Bazen de İstasyon Caddesi'ndeki Pietro Bello'nun evinin süslü balkonlarına takılı kalırdı gözlerim.

Eğer yolu uzatarak gitmişsem kuş seslerini dinler, hele baharsa, annemi filan unutup deniz kıyısına seğirtirdim; Orhan Veli'nin, 'Beni, bu güzel havalar mahvetti' dizelerinin bana verdiği sarhoşluk ve tüm bedenime yayılmış kocaman bir gülümsemeyle kendimi Ayastefanos Kilisesi'nin yanında bulurdum.

Ayastefanos Rum Kilisesinin karşısındaki fırından gelen; elmalıtarçınlı böreğin dayanılmaz kokusunun peşine takılıp fırına girer, sıcak böreğimi alır, fırıncıyla sohbet eder, gözlerim hâlâ yeni çıkan kurabiyelerde, balıkçılar kahvesinin yolunu tutardım. Yüreğim ağzımda 'geç kaldım' korkusuyla çayımı aceleyle yudumlayıp kalkardım masadan.

Rum kilisesinin hemen arka sokağında Surp Stepanos Ermeni Kilisesi yer alır. 1826 yılında, Aziz Stefanos'a ithafen Dadyan ailesi tarafından, Ermeni kilisesi ve Ermeni okulu inşa edilmiş.

Deniz kıyısındaki Katolik kilisesinin önünden geçip sahil yolundan faytonların çan, atların nal sesleriyle, çiçek kokularına sarınıp hızlı adımlarla nefes nefese varırdım eve... Anacığımın; 'Nerede kaldın yavrum, merak ettim?' sorusunu; 'Vapuru ya da treni kaçırdım!'la geçiştirip kız kardeşlerimle paylaştığımız odamıza girerdim...

'Ah annem; aklım iyice havada artık! Ruhan lise öğrencisi oldu,

büyüdü, biraz anlasan!... Kanı deli akıyor, işte! Sadece sevdiğini görmek, ona güzel görünmek, bir an önce dışarı çıkıp bisiklete binmek, eğlenmek istiyor canı! Bunları sana anlatamam ki!'

Bisiklete bindiğimde en sevdiğim şey, sokaklarda kaybolmaktı. Yeni köşkler, evler, sokaklar, bahçeler keşfetmek... Yeşilköy'deki köşklerin bazıları sıklıkla film platosu olarak kullanılır, biz de izlemeye giderdik. Bunlardan en bilineni, İstanbul Caddesi'nde yer alan birçok Türk filminden anımsayacağımız bu köşktü. Arnavut Hayrettin Bey'in köşkü...

Keyifle dolaşıyordum sokakları. Her zamanki gibi içimden şarkı söyleyerek... Ve o sırada aşık olduğum oğlanı düşleyerek... Hele o yıllarda moda olan küçük Luigi'nin söylediği; 'Sensiz'... O şarkıyı duyduğumda, hayat dururdu, benim için. Elimdekini bırakır, radyonun yanına koşardım... Annem her seferinde şaşardı halime.

Sensiz dünya ne kadar renksiz

Bak sensiz, her şey ölü ve sessiz

Sensiz olamam dön yine bana sen

Hani mesuttun sen benimlen

Üniversiteye başladığım ilk yıldı. Boykotlarla geçen o yılın sonunda 12 Mart 1971 darbesinde Yeşilköy'de değildik. Üniversite tarihinin en uzun boykotu 1970'te İTÜ'de yapıldı. 105 gün süren boykot sırasında üst sınıftaki ağabeylerimiz (!) ilk sınıftaki bizlere derslerden geri kalmamamız için eğitim verdiler. Tabi politik açıdan bilinçlendirdiler de... O dönem sıklıkla yapılan Maçka Maden Fakültesi'ndeki forumlara Deniz Gezmiş ve arkadaşları da katılmıştı. Upuzun boyu, parkası ve hitabetiyle tüm salonu etkilerdi Deniz. Onlar, ne bir haram yediler, ne bir cana kıydılar, ama asıldılar... Ve öyle bir yara açtılar ki toplum vicdanında, hep kanayacak, kapanmayacak...

Üniversiteye başladığım o yıl babam da Yeşilköy'deki evimizi kiraya verip lojmanlı bir okula tayinini istedi. Küçükyalı Yetiştirme Yurdu... Ancak bir yıldan biraz daha uzun bir süre dayanıp emekliliklerini

isteyen annemle babam kadar bizler de zor günler geçirdik orada. Bir yandan üniversitede yaşanan işgaller, boykotlar, kaçma kovalamaca, hapishane ve işkence hikâyeleri... Okulumun uzaklığı, sokaklarda yaşanan terör ve akşam altıda biten dersler nedeniyle karanlıkta eve dönüş korkuları... Sınıftan her gün birilerinin eksilmesi, yaşanan acılar... Bir yanda kimsesiz çocukların yaşadıkları travmaları yakından gözlemlemek... Geçmek bilmeyen zor bir yıldı.

Yetiştirme yurdundaki çocukların her birinin hikâyesi birbirinden acıklıydı... Hiç anımsamak istemediğim bir yıldı o. Okula gitmediğim zamanlarda onlarla vakit geçirmeye başladım. Her seferinde elimde ilkel bir pikap, arkamda çocuk ordusu, derslerden sonra boşalan bir sınıfa gidiyorduk. Gruplara ayırdığım çocuklara, hem bir şeyler öğretmek hem de hoşça vakit geçirmelerini sağlayacak aktiviteler yarattım. Bir gruba folklor, birilerine İspanyol dansı, bir başka gruba başka bir dans öğrettim. Evdeki kitapları taşıyıp okudum, üzerinde tartıştık... Yani, ilkokul ve lise dönemimde ne öğrendiysem onlarla paylaştım. İple çektikleri, en mutlu oldukları zaman dilimlerine dönüştürdüm o saatleri. Yıl sonunda da bir gösteriyle taçlandırdık bu çalışmaları.

Ayrılık çok zor oldu onlardan. Devlet politikası gereği o zamanlar 18 yaşında sokağa bırakılan bu zavallı çocukların büyük bir bölümü telef oldu. Yeşilköy'e taşındıktan sonra irtibatı kesmediğim çocuklardan bazıları, özellikle kızlardan en dirençli olanlar bile kadın avcılarının eline düşmekten kurtulamadı. Bunlardan biri de Emel'di. Onu bebekken sokağa terk eden annesine gitmeyi reddedip kendi ayakları üzerinde durmaya çalışmıştı. Biz de ona elimizden gelen desteği verdik, ama kurtaramadık. Her hafta sonu bize geliyordu. Ama bir gün, artık gelemeyeceğini bildiren bir telefon aldık. Acılı sesi, her şeyi anlatıyordu yeşil gözlü güzel Emel'in...

Yeniden Yeşilköy'e taşındığımızda üniversiteden eve dönüş yolculuğu başlı başına bir keyifti benim için... En başta özgürlüktü... Çünkü istediğim gibi kitapçılara uğruyor, istediğim saatte eve dönebiliyordum... Sirkeci, aynı zamanda kentin kültür merkezi sayılan Babıâli, Sahaflar Çarşısı, yayınevleri, gazetelerin yönetim binaları ve kitapçılar demekti. Ve trene binmeden önce Cağaloğlu Yokuşu, Kapalı Çarşı, Sahaflar Çarşısı'ndan geçerek trene binebilmek çok büyük bir ayrıcalıktı...

Yorgun argın üniversiteden döndüğüm günlerde faytonla eve dönmek çok hoşuma giderdi, ama ekonomik nedenlerle çok seyrek, arada bir kendimi ödüllendirmek için yapardım bunu. Sanırım üniversite ikinci sınıfta iken otobüs çalışmaya başladı Taksim-Yeşilköy ve Eminönü-Yeşilköy hattında... İstasyonun önündeki faytonlarla, park ettiğiniz bisikletinizle ya da çoğunlukla benim yaptığım gibi yayan giderdiniz evinize. Bisikletler istasyonun önündeki bisiklet parkına bırakılırdı. Kilide gereksinim olmadan akşama kadar kalırdı. O yıllarda hırsızlık hiç yoktu. İşten dönenler akşam olunca bisikletlerini bıraktıkları yerden alıp evlerine dönerlerdi.

Kendisiyle yaptığım röportajdan kısa bir süre sonra kaybettiğimiz Necdet Akşitli'ye eski Yeşilköy sahil yoluna dair anımsadıklarını sorduğumda; "Eskiden Petrol Ofis'in iskelesi hava alanına benzin temin ederdi.1960 yılında askeri darbe sonunda burayı denizden mahkûmları Yassı Ada'ya nakletmek için kullanan askeri idare, Petrol Ofisini çıkarıp Hava Harp Okulu'nu oraya getirince Sahil Yolu uzatıldı. Böylece Sirkeci'den başlayan sahil yolu Yeşilköy'e kadar geldi." demişti.

Üniversite yıllarında otobüs seferleri başladıktan sonra; eve en yakın duraktan otobüse binip Taksim üzerinden gitmeye başladım okula. Bazen denizi görerek gidebilmek için Eminönü otobüsünü kullanırdım.

Deniz... Onu görmek, ona yakın olmak hep sevinç verdi bana….. İlkokul üçüncü sınıfta matematik dersinde yazdığım ilk şiirimin adı da gene 'Deniz'di... O yıllarda Doğan Kardeş Dergisi'nde yayımlanmıştı...

Yüzyılın başlarına kadar, Yeşilköy'e Eminönü'nden vapur çalışırmış. İdare-i Mahsusa'nın Tarabya ve Şükran vapurları Köprü-Yeşilköy hattında gider gelirmiş. O yıllarda bile her yanı denizlerle çevrili bu güzel kentte ulaşım araçlarından en önemlisi vapurken, Yeşilköy ve Marmara denizine sahili olan diğer semtlerde neden hâlâ kara yolu tercih edilir? Belki yeniden vapurla ulaşım sağlansa hem kara yolunun trafiği hafifler, hem de bu keyfi bizler de yaşarız...

Ciğerimdeki Orkestra

Özellikle ortaokul lise yıllarında; şarkı söylemek içimden, ya da dışımdan hep rahatlattı, mutlandırdı beni. Sanırım babamdan geçmişti bana ve ablama... Keyifli olduğumda içimdeki şarkı hiç susmaz.

Evde yalnızsak, ablam da ben de o sıradaki ruh halimize göre konser verirdik. Babamın programı ise gece yarısından sonra, yani o uykuya geçtiğinde başlardı. Bas bariton sesiyle bazı geceler, gecenin sessizliğinde repertuarında hiç değişmeyen iki üç şarkıyı sıralardı. Annem ne kadar uyarırsa uyarsın kısa bir süre susar, sonra yeniden başlardı. Anneciğim de, evde yatacak başka yer olmadığından, o seslerle uyumaya alışmıştı anlaşılan... Repertuarında değişmeyen iki tango bir de Rumeli havası vardı babamın....

'Sevdim bir genç kadını', 'Deniz ne kadar güzel, hoş' ve finalde 'Pınar başı burma burma yar yar yar' adlı Rumeli türküsü...

Hikmet amcamın favorisi 'Deniz ne kadar güzel, hoş...' adlı şarkıydı. Keyifli olduğu zamanlarda... Ayak ayak üstüne attığı ayağını sallayıp ritim tutarak söylemesi, en sevdiğim görüntülerden biriydi....

Böylelikle Çamlar Apartmanı'ndaki komşulara müzik ziyafeti verilirdi, tarafımızdan (!).

Mimarlık Fakültesi, son sınıfta diploma projesi çizimi sırasında sınıf arkadaşım Lütfiye ile bizim evde sabahlıyor, proje yetiştirmeye uğraşıyorduk. Günlerce hiç uyumamıştık. Ve annemlerin yatak odasından sabaha karşı babamın sesi yükseldi!

Seev-dim bir genç kadını

Ansam onun adını

Her şey beni ona bağlar

Kalbim durmadan ağlaaaar

Gecenin sessizliğinde, uykusuzluğun, yorgunluğun getirdiği stresle

ikimizde kriz halinde gülmeye başladık. Biraz sonra babam sustu. Belki, o da bizi duydu. Uykumuz açıldı. Keyfimiz yerine geldi. Bir çay koyup çalışmayı sürdürdük. Yıllarca o geceyi anımsayıp güldük... O güzel günlerimizi... Ne yazık ki Lütfiye çok genç yaşta aramızdan ayrıldı. Çok yetenekli bir mimar, yüreği güzel mi güzel bir insandı. Onu sevgiyle, hasretle anıyorum...

Trene uzun yıllardır binmemiştim... Yol boyunca değişen sahil şeridinden geçip Yeşilköy'e vardım... İstasyon binası hiç değişmemiş! Seviniyorum. Bu küçük istasyon binalarını hep sevdim. İstasyonun önündeki faytonların yerini yayalara izin vermeyen arabalar kaplamış. Sadece bu küçük istasyonun yaşadıkları bile Yeşilköy'ün önemini yeterince anlatıyor.

Yeşilköy istasyon çıkışında sağdaki büyük kagir yapı, yöneticilerin lojmanıydı. Soldaki tek katlı yapılar da çalışanların... Hâlâ duruyorlar.

Lojmanların kâgir olanında, öğretmen Sadiye Hanım ve eşi otururdu. Çocukları yoktu. Eşi Devlet Demir Yolları'nda müfettişti. Sadiye Hanım ne denli şen şakrak, süslü, yaşama sevinci dolu biriyse eşi aksine o denli, durgun, sessiz sakin biriydi. Sadiye Hanım teyzenin geldiğini, sokağın başından gelen kahkahalarından anlardık... Çipil gözlü, kıvırcık saçlı bir kadın olmasına karşın, kıpkırmızı ruju, sıcak tavırlarıyla bana güzel gelirdi. Bir de hiç yaşlanmaz ve ölmez sanırdım...

Trenden inince, faytonları arıyor gözlerim... Fayton deyince, Çehov'un 'Acı' adlı o olağanüstü öyküsünü anımsıyorum.

Biricik oğlunu kaybeden faytoncunun o büyük acısını müşterileriyle paylaşma çabasını anlatan öyküyü... Müşterileri onun hikâyesiyle ilgilenmeyince derdini atına anlatıyor faytoncu... Kısacık, yalın, derinlikli, duyarlı o öykü, aklıma geldikçe hep içimi acıtır. Ustalık böyle bir şey işte! Diyalogları, öyküyü tüm ayrıntılarıyla anımsıyorum.

Faytonlar!.. Yorgun olduğunuzda bu arabalara binip o güzelim sokaklarda, zamanın içinde yolculuğa çıkar, kaybolabilirdiniz... Onların tekerleklerinin çıkardığı sesler, gübre kokusu, her birinin ayrı

modellerde dizayn edilmiş tenteleri, süsleri, püsküllleri, arada bir çalan çıngıraklarıyla Sindirella'nın balkabağından arabasını anımsatırdı bana... Hele, henüz çocukluktan çıkmadığım yıllarda, arada bir faytoncunun yanına oturma olanağı bulursam, öyle sevinirdim ki!.. Geceleri, o zamanlar karanlık olan Yeşilköy sokaklarında ateş böcekleri gibi, iki yanındaki fenerlerini yakarlardı. Baharda çiçek kokuları, sonbaharda hazan yaprakları arasında, kışın da bembeyaz yollarda kaybolurdunuz onunla. İçinizde hiç susmayan sevinçli müziğinizle...

İstasyon'un karşı köşesinde de bir dönem gar lokantası olarak kullanılmış, sonra şık bir pastaneye dönüştürülmüş bir yapı vardı. Yerine zemin katta banka şubesi olan, yeni, betonarme bir bina yapılmış. Yeşilköy'e o güzelim caddeye hiç yakışmamış. İstasyon Caddesi'ndeki Madam Heinz'in evinden yine piyano seslerini duyar gibi oluyorum. Tıpkı lise yıllarında olduğu gibi... Heyecanlanıyorum... Ama kimseler yok artık, Madam Heinz'da... Çarşı içindeki, Gripin'in mucidi Necip Bey'in eczanesinin yerinde başka bir eczane açılmış. İstasyon Caddesi'nin sağındaki sokaklarda sıralanmış iki katlı evlerin önlerinde Rum Madamlar oturmuyor artık... Apartmanlar sıralanmış yerlerine... Şimdiki 50. Yıl Lisesinin yerinde geniş bir yeşil alan vardı, yazları sirk çadırı kurulurdu. Kimi zaman akrobasi gösterileri yapılırdı orada. Yaz günleri sokaklarda hoparlörle duyurulurdu gösteriler. 'Duyduk duymadık demeyin...' diye, başlayarak... Cambazhanede çalışanlardan biri de Semiha Yankı idi.

Denize doğru giderken İstasyon Caddesi'nin iki yanındaki ahşap köşklerin çoğunun yerini de beton yapılar almış. Ayaklarım beni Reks Sinemasına götürüyor! Onun yerine de çirkin mi çirkin, bir alışveriş merkezi dikilmiş!

Koca Bir Sevdaymış Yaşadıklarım

Reks Sineması Yeşilköy'e taşınmadan önce gördüğüm sinemalara kıyasla bana göre, en özellikli sinemalardan biriydi. İlkokul yıllarında Silivri'deki kışlık sinema eski bir kiliseden bozmaydı. Bezemeli yüksek tavanı, deri koltuklarıyla Ayşecik filmlerini izlediğim bu yapı belleğimde önemli bir yer tutmuştu. Yazlık sinema ise çarşının içinde küçücük bir bahçedeydi. Ama Reks Sineması başkaydı... Çevresi ağaçlarla çevrili, arka bölümünde masa ve sandalyelerin yer aldığı çay kahve içilen modern bir yazlık sinemaydı. Aileler daha çok bu bölümde oturur, çaylarını yudumlarken bir yandan filmi izlerlerdi. Bu büyük bir konfor ve keyifti annemler için.

Reks Sineması aynı zamanda günün popüler sanatçılarının da konser verdiği mekân olarak, hayran olduğumuz sanatçılarla buluşma yerimiz oldu. Güzel anılar biriktirdi bizler için. Önemliydi. Yeşilköy'ü yaşamış herkes, Reks Sinemasını gülümseyerek anımsayacaktır.

İlk zamanlar annem babam komşularımızla oturduğumuz arka taraftaki masalı sandalyeli, çay içilen bölümden, genç kızlığa geçişte öndeki sinema sıralarına terfi etmiştim (!). Çünkü gençler o sıralarda otururlardı, herkesin yeri de belliydi. Platonik aşklarımızın da... Onlara yakın olmak, göz ucuyla da olsa görebilmek çok ama çok önemliydi elbette. Reks Sinemasında bir yandan filmi izlerken bir yandan da, kimi zaman göz ucuyla yan, ya da ön sıralardaki sevgili izlenirdi, yürek çarpıntılarıyla... Reks Sinemasının kapısından içeri girer girmez gelenleri gözlerimle tarar, bir noktada 'tak' diye dururdum. İşte oradaydı aradığım! Sevdiğim, gelmişti! İçim içime sığmazdı... Belli belirsiz bir gülümseme yayılırdı yüzüme hatta tüm bedenime. Sonra da hoş bir ürperti!.. Onu olabildiğince yakından görebilmek için çeşitli numaralarla yer tespit ederdim. Aşk, platonikti o yıllarda... Susmaktı... Çoğunlukla belli etmemekti. Hatta olabildiğince uzak durmaktı...

Sevdalı olduğu kadına, adama dair en küçük ayrıntıları belleğine kazıyıp, sözcüklerin ardındaki derinliği anlamlandırmaya çalışarak; saniyeler, dakikalarla sınırlıydı aşkı yaşamak... Yüreklerdeki o yoğun sevinç, coşku, elem ve büyük sevgi ancak yaşanabilir, anlatılamazdı.

Rüzgâr Gibi Geçti, Dr. Jivago ve Küçük Hanımefendi, Selvi Boylum Al Yazmalım gibi aşk filmlerini izleyip büyülenir, ruh gibi çıkardık sinemadan...
Film bitince sinemanın kapısında ponçik satan Babuna beklerdi çıkanları. Fırından yeni çıkmış sıcak açmalar, ponçikler çok lezzetliydi ki, ya da bize öyle gelirdi... Eğer ailem ve komşularla gitmişsek sinemaya, sonraki uğrak yerimiz mutlaka Röne Park olurdu. Yolda şarkılar söyler, kimi zaman halay bile çekerdik. Reks Sineması'nda kimi akşamlar da dönemin en ünlü müzik grupları konser verdiğinden onları yakından izlemek ayrıcalıktı elbette. Barış Manço, Ayten Alpman, Cem Karaca, Erol Büyükburç v.s. Konserden çıktığımız gecelerde eve dönüş yolundaki repertuarımız farklı olurdu. O gece dinleyip dilimize takılan parçayı söyleyerek soluğu gene Röne Parkta alırdık.

Bugün sen çoook gençsin yaaavrum,
Hayat ümit ne-şe dolu,
Mutlu günleeer vaat ediyor
Hayat sana ömüüür boyu, diyerek mesela...

Bir süre sonra yazlık sinemaya talep nedeniyle ikinci bir sinema daha açıldı Yeşilköy'de.. Sine Ak... Ama Reks farklıydı... Bugün ne yazık ki ikisi de yok.

Reks Sineması yıkıldı. Yerine bir alışveriş merkezi yapıldı. Çarşıda çeşitli yabancı, Türkçe dergilerin, kitapların satıldığı gazeteci Duli'nin yerinde Spor Toto bayii var şimdi.

Her geçen gün, yeni butikler, kafeler, lokantalar açılıyor çarşıda. Esnaftan kimseler kalmadı neredeyse... Yeni açılan yerlerin adları da hep yabancı dillerde... Köylülerin adları ile anılmıyor artık. Bulgar'ın Yeri, Arap Nuri'nin Yeri, Balıkçılar Kahvesi, gibi... Onların yok edilmesi daha bir yalnızlaştırdı, eksiltti bizleri... Aşklar, dostluklar, ilişkiler başkalaştı...

Uçup Gittiler, Koşsam da Tutamam

Adımlarım beni annemin yıllarca öğretmenlik yaptığı Rum İlkokuluna götürüyor. Zil sesiyle sınıflara doluşan öğrencilerin arasında Sofia Hanımla konuşan annemi görür gibi oluyorum. Gülüyor. Güzel gülerdi annem... Ama kimseler yok artık!... Kapısı da kilitli...

Çekmece Caddesi ile Dr. Murat Cankat sokağının kesiştiği köşede yer alan Rum İlkokulu, Rum cemaati tarafından 1900 yılında yaptırılmaya başlanmış, 1904 yılında açılmış. Ayastefanos'un en eski sakinleri olarak bilinen Rumlar, 1862 yılında, kilise yakınlarındaki iki küçük binada eğitime başlamış. Daha sonra Yunan mimarisini anımsatan çizgileriyle altı sınıflık kâgir yapıda eğitim sürdürülmüştür. Ne yazık ki Kıbrıs çıkarması sonrası göçün hızlanmasıyla öğrencisiz kalan Rum İlkokulu kapanmış.

Bugün kapısına kilit vurulmuş Rum İlkokulu'nun boşalmasında, özellikle 1964 kararnamesinin rolü büyük. Tam da o yıllara rastlayan annemin öğretmenliği sırasında yaşananları annemin ağzından dinlemeyi isterdim....

Yıllar sonra, üniversiteden sınıf arkadaşım Savvas Tsilenis aracılığıyla tanıdığım annemin öğrencilerinden Panagiotis Kremidas, bana Atina'dan gönderdiği notta; kültür derslerine giden annem ile ilgili güzel düşüncelerini yazmış, üstelik o notu göndermekle kalmayıp annemin sınıfıyla çekilmiş bu fotoğrafı da göndermiş.

Annemin öğretmenliği sırasında müdürleri Viron Nako'ydu. En yakın arkadaşları da gene aynı okulun öğretmenlerinden, Tarlan Hanım ve Sofia Benlisoy'du. Annem Sofia Hanımla ölümünden kısa bir süre öncesine dek görüştü. Sofia Benlisoy'la bu kitap projesi kapsamında Rum İlkokulu ve Yeşilköy'le ilgili konuşmak istediğimde, ne yazık ki kendisinin ağır hasta olduğunu öğrenmiştim. Onu da geçtiğimiz yıl kaybettik, ne yazık ki..

Annemin son yıllarına kadar öğretmenler gününde en vefalı davrananlar, Rum İlkokulundaki öğretmen arkadaşları olmuştu. Onlar anneciğimi mutlaka okula davet eder, bir demet çiçekle gönderirlerdi. Eve geldiğinde; armağan edilen çiçeğini en görünür yerde bir vazoya yerleştirirdik.

Rum İlkokulu mermer sütunlarla girilen küçük bir tapınak gibi, büyük ağaçlıklı bahçesiyle çok sevimli bir yapıydı. Evimiz Yeşilköy'ün bir ucunda, okulu bir ucunda olmasına karşın, annem o yolu her sabah büyük bir keyifle kat ederdi. Hele baharsa... Bahçelerden gelen hanimeli ve gül kokularını çok severdi... Okulunu, öğrencilerini, arkadaşlarını da...

Yüreğimdeki sızıyla, deniz kıyısına yöneldiğimde 'elmalı börek!' diyorum, Fırının önüne geldiğimde, bir enkaz karşılıyor beni. Fırının olduğu yapı metruk halde şimdi... Kapısı pencereleri kırılmış, çırılçıplak ve yalnız, yıkılmayı bekliyor... Ya Balıkçılar Kahvesi! Artık olmadığını, yapılan değişiklikleri bilsem de gidiyorum. Yerindeki lüks balıkçı lokantasına giriyorum. Duvarında amatör bir ressamın yaptığı 'balıkçılar kahvesinin' tablosu asılı... Böyle anıyorlar, yaşatıyorlar, eski halini!

Yeşilköy'deki (Ayastefanos) Rum kilisesinden denize inen ara yolun sonunda direkler üzerindeki ahşap iskelenin üzerindeydi balıkçılar kahvesi. Balıktan dönen denizcilerin ilk uğrak yeri olduğundan olsa gerek, balıkçılar kahvesi denirdi oraya. Babam, her zamanki gibi sabah dörtte kalkar kahvesini içtikten sonra evden çıkar gece yarısı dönerdi. Şimdi düşündüğümde normal saatte yatıp öğlene doğru uyanan birine oranla; kendisine verilen yaşam süresini en iyi biçimde değerlendirmiş. Sanki yetmiş dört yaşında değil de yüz küsur yaşında öldü. Babam, her sabah, balıktan dönen balıkçıları karşılar, onlarla sohbet eder; o gün yakaladıkları balıklara bakar, beğenip fiyatını uygun bulduklarından kilolarca satın alırdı. Onları anlardı, kendisi de amatör bir balıkçı olduğundan... Sonra, o balıkları Yeşilköy'de yaşayan tüm akraba ve dostlarına dağıtırdı. Balıkçılar, her sabah kendilerini karşılayıp kilolarca balık alan bu adamı uzun yıllar lokanta sahibi sanmışlar. Bunu öğrendiğimizde çok gülmüştük.

Gülmek!.. Ne çok gülerdik o yıllar, hem ne çok... Çocuktuk, gençtik...

Dünyamız küçüktü ve tertemiz...

Balıkçılar Kahvesi, köylülerin Pazar kahvaltılarını ettikleri gözde mekânlarındandı... Yaz aylarında pazar sabahları önce Rum kilisesinin karşısındaki kurabiye fırınından poğaçalar, elmalı, tarçınlı börek alınır, diğer kahvaltılıklarla birlikte kahveye gidilip bir masa seçilirdi. Rumlar çoğunlukta olmak üzere Türk, Ermeni, Musevi, Katolik köylüler ve Levantenler birbirleriyle selamlaşır, sohbet eder, sımsıcak, kocaman, renkli bir aile havasında hep birlikte kahvaltı edilir, üstüne kahveler içilir, fallar bakılır, sohbetler kaynatılırdı. Kimi zaman evde hazırlanmış kurabiyeler, çörekler, masalar arasında gider gelir, gerçek dostluk, sıcaklık ve insani değerlerin hep ön planda tutulduğu bir masal yaşanırdı.

Evet, Masal!... Herkesin birbirleriyle dertlerini paylaştığı, yaraların sarıldığı, sevinçlerin coşkuların yaşandığı bir masal...

Üniversite yıllarıma geldiğimde; özellikle proje teslimlerinde uykusuz gecelerin ardından, o gece bizim evde sabahlayan, sınıf arkadaşımla birlikte soluğu gene o kahvede alırdık. Kimi zaman Serpil, kimi zaman Lütfiye'yle... Bazen de tıp fakültesinde okuyan lise arkadaşım Gül'le birlikte giderdik oraya. Daha sonraki yıllarda kahvemiz lüks bir balık lokantasına dönüştü. Böylelikle tüm Yeşilköylüler için güzel bir dönem daha kapandı...

Bir de balıkçılar kahvesinin bulunduğu bölgede Rum Kilisesinin yan sokağında Bulgar'ın Yeri, sahilde ise İstanbul'un ünlü yerleri arasında yer alan tavernalardan Ancelo vardı...

Necdet Akşit, bakın ne diyor Kiliselerin, kahvelerin, lokantaların olduğu eski Yeşilköy ve “Bulgar'ın Yeri”ne dair...

'İstasyon Caddesi'nden sahile inerken soldan gelen Serbesti Caddesi'yle buluştuğu yerde Yeşilköy'ün çarşısı yer alır. İtfaiye garajının önüne kadar gelen İstasyon Caddesi buradan Bademli Sokak olarak Çiroz'a devam eder. Yeşil bahçe, Kuyu çeşme sokakları arasındaki İtfaiye parkı Cümbüş Sokak'tan Çam Özü sokakta meşhur 'Bulgar'ın Yeri' sizi karşılar. Örtüsüz tahta masalar oturmak için de parklarda oturulan

tahta üç kişilik banklar vardı. Sahipleri, kendi yaptıkları şarabı, fıçıdan sürahilere doldurarak servis yapar ve dışarıya camı bile olmayan bu tavernada çok zevkli geceler geçirdik eskilerde. Mirasyedi sokaktan denize inerken sağdaki meşhur Balıkçı Hasan'ın yeri vardı. Ben bu meşhur yeri hiç sevemedim. Çok gürültülü bir yerdi garsonları üçüncü esnaf lokantaları gibi bağırarak 'bir salata ver, bir kalamar ver' diye bağırarak sipariş verirlerdi. Sonraları o kadar meşhur oldu ki on gün evvelden rezervasyon yaptırarak gitmeye başladı millet. Ve Hasan İstanbul'un en pahalı balıkçısı oldu. Hâlbuki Mirasyedi sokağın solundaki Mehtap Restaurant iç kısmı ve terasıyla çok daha güzel bir yerdi. Şimdi kim işletiyor bilmiyorum ama Rus prenses Olga piyanoda ve akordeonda da Todori, (ikisi de o tarihlerde 80 yaşında olan bu ikili) hafta sonları Mehtap'ta iyi müzik yaparlardı. Ben bu ikiliyi Beyoğlu nun en güzel entel yeri olan 'La Boheme' de de çok geceler dinledim. O zamanlar deniz doldurulmamıştı. Koyun burnunda ağaç kazıkların üzerine yapılmış meşhur tavernacı 'Gaskonyalı Ancelo' nun tavernası bulunurdu. Bu Rum asıllı adam, işini çok iyi bilen biriydi. Taverna, her gece ful dolar, Pazartesi Salı günlerinde düğün ve nişanları yapardı. Yeni ve ilk gelen müşteriyi hemen tanır onlara özel mezeler ikram ederek muhakkak bir daha gelmesini sağlardı. Ancelo yıllarca burada çalıştı sonra Ataköy plaj gazinosu yeni yeri oldu. Bazı mehtaplı yaz geceleri motorlu teknelere biner denizden Ancelo'ya yakın demirler hem müzik dinler, hem Bulgar'dan aldığımız şarapları içerdik.'

Bulgar'ın Yeri'nin hemen yanında eski halini aynen koruyan Aya Fotini Ayazması var. Her dönem, Hristiyan ve Müslümanların dilek adadığı, dileklerinin gerçekleşeceği umuduyla rahatladığı, şifalı suyundan içtiği Ayazma'nın suyu hâlâ kaynak suyuymuş...

Bulgar'ın Yeri'ni işleten Todori'nin yeğeni, Tarabya'daki Kıyı Restoran'ın sahibi Yorgi Sabuncuoğlu, amcası ve Bulgar'ın Meyhanesinden söz ederken;

Meyhanemizin en güzel taraflarından biri de bir masada banka müdürleri yiyip içerken onun hemen yan tarafındaki bir başka masada faytoncuyla balıkçı otururdu. Ancak herkes yerini bilir, sevgisini, saygısını eksik etmezdi,' diyor.

Bence bu tarif Yeşilköy ün ne denli yaşanası, insan ilişkileri açısından

ne güzel bir yer olduğunu, yeterince anlatıyor...

Şimdi doldurulmuş olan koyun en ucunda deniz üstüne çakılan kazıkların üstündeki ahşap iskele üzerinde meşhur Gaskonyalı Ancelo'ya ben gitmiştim.

İstanbul'un en ünlü tavernalarındandı. Yetmişli yıllarda yeni evli olan ablam ve eniştemin, bazen annemle babamın da dostlarıyla gittiği eğlence yerlerinden biriydi.

O yıllardaki Ancelo ve balıkçı Mehmet'in dostluğunu, ablam Reyhan Buldanlı, eşi Emin Buldanlı şöyle anlattılar:

Tavernanın bitişiğindeki ahşap iskeleye balıkçı Mehmet'in teknesi bağlıydı. Aile fotoğraflarıyla süslü minicik kamarası onun eviydi aynı zamanda. Tek başına orada yaşardı. Akşam olunca çilingir sofrasını kurar, mezeleri Ancelo'nun pencerelerinden sarkıtılırdı. Müşterilerce de bilinen bu güzel dostluk, hoş bir hava estirirdi tavernada... Gülüşmelere neden olurdu.

Bir akşam Ancelo'ya gittiğimizde masamız pencere kenarındaydı. Birden yanımızdaki pencereye bir sopayla vurulduğunu fark ettik. Pencereyi açtık, elinde bastonla teknede dikilmiş Mehmet Kaptan, garsonlara sesleniyor. Meğer tekneye bir arkadaşı misafir gelmiş, rakı bardağı istiyormuş komşusundan (!). Garsonlar sopasının ucuna bir rakı bardağı taktılar, mezeleri de sarkıttılar, sorun çözüldü...

Oraya gidenler de zaman içinde birbirleriyle dost olur, aile havasında bir şenlik yaşanırmış. Ablam, Yeşilköy denince ilk aklıma gelen yerlerden biridir Ancelo,' diyor.

Ancelo'nun içten karşılaması, mekânın sıcaklığı, evimize yakınlığı sanırım tercih nedeniydi bizimkiler için. Ben, ilk kez on sekiz yaşımı doldurduğumda, annem, babam, ablam ve eniştemle doğum günümü kutlamaya gitmiştik.

Balıkçılar Kahvesi yakınında deniz kıyısında, bir de Pansiyonlu Ğkul vardı. Bugün Vedat Halil Fıratlı İlköğretim Okulu olarak anılan, Yeşilköy Pansiyonlu İlkokul, Yeşilköy'e taşındığımızda özellikle yaz aylarındaki uğrak yerlerimizdendi. Deniz kıyısında yer alan bu okul yaz aylarında öğretmenler ve aileleri için tatil yeriydi. Daha çok İstanbul dışından gelen öğretmenler yaz tatillerinde okulda konaklarlar, denize girerlerdi... Her sınıf bir ailenin kalacağı biçimde düzenlenir, yan yana getirilen sıralar üzerine serilen yataklarda öğretmen aileleri çoluk çocuk kalırlardı. Okulun yemekhanesinde çıkan yemek üç öğün yenir, çocuklar geniş bahçede özgürce oynar, denize girerlerdi. Böylece taşradan gelen öğretmenler çocuklanıyla tatil yapıp İstanbul'u gezip görme olanağı bulurlardı.

Pansiyonlu İlkokul, daha çok zengin, bölünmüş ailelerin çocukları için kurulmuş, paralı bir yatılı okuldu.

O yıllarda Pansiyonlu Okul Müdürünün oğlunun yaşadığı aşk, (eski Yeşilköylülerden, eniştem Tuncay Tavacı'nın anlattığına göre) herkesçe bilinirmiş... Müdürün oğlu okulun yaşlı hademesinin güzel karıısına âşık olmuş. Genç kadın da ona... Aşk bu, ne zaman nasıl geleceği bilinemez ya, onlar da büyük fırtınalara, olaylara neden olacağını bile bile vazgeçememişler birbirlerinden... Aynı bahçede aynı binalarda yaşayan sosyal statüsü, yaşı, medeni durumları farklı bu iki gencin yaşadıkları yasak aşk sonunda genç kadın hamile kalmış. Bu olay örtbas edilmek istenmiş, olmamış. Müdür Bey tayinini istemiş, Yeşilköy'den ayrılmışlar. O yıllarda Bakırköy İlköğretim Müdürü olan babam kendisine bağlı Pansiyonlu Okulda yaşananları mutlaka biliyordu ama evde bundan hiç söz etmedi.

Yeşilköy'deki bu dedikodu o yıllarda ağızdan ağza dolaşmış. Çünkü orası bir köydü ve ahalisi büyük, renkli bir aileydi... İki gencin aşk hikâyesi nasıl sonuçlandı bilmiyorum ama bu küçük yaşanmış öyküden her okur kendince bir sonuç çıkarabilir, ya da bu hikâyenin bilinen ayrıntıları ışığında yeni bir öykü kurgulayabilir... Ferit Edgü'nün kimi hikâyelerinde finalini okurlarının kurgulamasını istediği gibi...

Ancelo'nun yerinde şimdi bir balıkçı barınağı var. Onlar o yılların ünlü balıkçılarından söz ederken Bedros'u unutmuyorlar. Balıkçı Bedros, seksenli yaşlarında bile, her yıl Nisan ayında kürekle denize açılır,

mutlaka birkaç istakozla dönermiş. İnci sokaktaki evi duruyor hâlâ. 1960 ve öncesini anımsayan balıkçılardan Cemil Büyükşahin, Yeşilköy'ü anlatırken; "Yollar topraktı, köydü burası, güzel bir köydü" diyor. "Yaz gelse de şenlense derdik. İçme suyu Beykoz'dan teknelerle gelirdi. Katolik Kilisesi'nin önündeki iskeleye yanaşırdı. Lodos oldu mu susuz kalırdı köy. Evlerin bahçelerindeki kuyulardan da kullanmak için su alınırdı. Kanalizasyon olmadığından foseptik vardı bahçelerde."

Ben de anımsıyorum, suyun teknelerle geldiğini. Apartmanın foseptiği dolduğunda zemin katları pis suların bastığını, o dairelerde oturanların yaşadığı çaresizliği, bütün komşuların hep birlikte o daireyi temizlediklerini... Bu nedenle, köyümüzde, Terkos gölünden su bağlandığında, kanalizasyon yapıldığında nasıl bir sevinç yaşandığını da anımsıyorum...

Balıkçıların arasında dolaşıyorum. Babamın tanıdığı balıkçılardan; kalanlar besbelli evlerine çekilmiş, ya da gitmişler. Ünlü Bedros gibi... Babamın da bana anlatacağı çok şey vardı mutlaka, o günlere, balıkçılara dair...

Pansiyonlu otel sırasında bir de Yeşilköy Motel vardı. Bungalovları, lokantası ve plajıyla çok sevdiğimiz mekânlardan biriydi. Hele kış günleri, beyaz saçlı topuzlu sahibesi, köpeğiyle şöminenin başında oturup örgü örerdi. Hâlâ gözümün önünde. Oradaki atmosfer, sıcak içecekleri, nefis çikolatalı pastası, pikaptan yayılan müziğiyle filmlerde gördüğümüz dağ evlerini anımsatırdı bize. Kayalıkların üzerine kurulmuş lokanta kafeteryası, hafta sonlarında ve fırtınalı havalarda ilk aklımıza gelen yerdi... Yazın da plajı, kayalık deniziyle Avrupa'nın Akdeniz sahilinden bir sayfiye yeriydi sanki...

Gene aynı bölgede, eski Yeşilköy'ün bitiminde Çiroz vardı. Çiroz o yıllarda gençlerin buluştuğu en gözde buluşma yerlerindendi. İkiz kardeşlerim Gökhan ve Seyhan çoğunlukla denize girmek için o plajı kullanırlardı. Seyhan, eşi Tuncay Tavacı'yla o yıllarda tanışmış... Gökhan, o yıllarda eline aldığı fotoğraf makinesini bir daha bırakmadı, fotoğrafçılığı da meslek edindi.

"Bizim Niko'muz vardı. Yeşilköy'ün renkli simalarından biriydi,' diyor, Todori Rizo, Yeşilköyüm sitesinde paylaştığı anılarında...

'Çok zayıf, cılız, ince, üflesen yere düşecek bir adamdı. Çocukluğundan beri takma adı Çiroz olarak çağrılırdı. Niko, bugünkü Çiroz mevkiinin yerinde, plaj olarak kullanılan kıyının üzerinde bir kır kahvesi açmıştı. Kahvenin adı; Çirozun Yeri idi….. Zaman içinde çiroz aşağı, çiroz yukarı Yeşilköy'ün bu mahallesi Çiroz olarak anılmaya başladı. Toprağı bol olsun, bizim Çiroz Niko ceketinin yakasında hemen her zaman bir karanfil taşırdı..." (www.yeşilköyüm.com)

"Deniz Fenerinin Işığında" Yeşilköy Ayastefanos; kitabının yazarı Turgay Tuna ile Yeşilköy çarşısında buluştuk. Çarşıdaki evlerin mimarları, içinde yaşamış olanlar, Gripin'in mucidi Necip Bey'in eczanesinin olduğu eczanenin önünden geçip küçük bir Yeşilköy turu yaptık birlikte. Röne Park'ın önüne geldiğimizde bu mekâna ilişkin sorduğum soruyu; "1930-40'lı yıllarda da çay bahçesi lokanta ve müzikhol, varmış. Danslı partiler verilirmiş. Yani bugünkü halinden çok daha modernmiş..." diye yanıtladı.

"Sahibinin adından geliyor, Röne. O dönem yaşayanların anlattıklarına göre; çok kibar, dürüst, temiz ve yakışıklı bir 'beyefendi' olan Mösyü Röne, parkın sahile bakan tarafında açtığı büyük salonda yemek ve içki servisi verirmiş. Bunun yanı sıra toplantı, düğün, müsamere, dans gibi birçok etkinlikler için de bu salonu semt sakinlerinin hizmetine sunmuş. Bugün altmışlı yaşların üzerindeki eski Yeşilköylülerin anımsadıkları gibi; hafta sonlarında Mösyö Röne'nin gazinosunda yapılan dans müziği eşliğindeki yemekli toplantılar, bir dönemin Yeşilköy'ünde unutulmayan anılar bırakmış.

Kibarlığının yanı sıra yakışıklılığı ile de tanınmış Mösyö Röne, bir Rum hanımı sevmiş, karısını kaybettiğinde 1950'li yılların sonlarına doğru, gazinoyu devredip Yeşilköy'ü terk etmiş. Arkasında unutulmayan anılar, bu güzel semtin parkına adını bırakıp köklerinin olduğu Lübnan'a göç etmiş. Savaş sonrası yeniden dönmüş eski semtine. Bakırköy'de hayatını kaybetmiş."

Yeşilköy'e taşındığımızda aklımda kalan haliyle; içinde bir gazino yıkıntısının bulunduğu bir parktı burası. Anlaşılan o ki, Mösyö Röne'nin Yeşilköy'ü terk etmesi onda büyük bir çöküntüye neden olmuş, uzun yıllar öylece kalmış. Tüm modernleştirme çabaları, imar uygulamalarına rağmen, ne yazık ki 1930'lu yıllarına dönemedi...

Röne Park benim çocukluk ve genç kızlık yıllarımda geceleri sadece ay ışığının aydınlattığı ağaçlık bir alandı. Sessizdi, kimsesizdi... Kayalıklarla denize ulaşılırdı. Pırıl pırıldı denizi. Balıklar oynaşırdı içinde. Geceleri sinema dönüşlerinde kıyısında oturur denize ve mehtaba karşı, hep birlikte şarkılar söylerdik. Kimi zaman da Reyhan ablamın o pürüzsüz sesinden dinlerdik. Opera sanatçısı gibi yorumladığı Sarazate'dan Zigeunerweisen'i çok severdim... Türkçe sözleri lisedeki müzik öğretmeni tarafından verilmiş ona. Beni heyecanlandıran bu melodiyi bu haliyle sadece ablamdan duydum.

Gökten ay vurunca sulara,

Kanmıyor gece ışıklara

Tanrım ne çok severmiş ki bizi,

Yaratmış bu güzel geceyi

Hür bir aşkın sesi yükselir,

Gökteki sessiz bulutlara

Tanrım ne çok severmiş ki bizi,

Yaratmış bu güzel geceyi

Her seferinde yüreğim havada dinlerdim onu. Ve o aşkı, hür aşkı düşler, ürperirdim. Ablam, olağanüstü sesiyle büyülerdi. Bilirdik ki, o sırada parkta, çevrede kim varsa aynı heyecanla soluksuz dinlerlerdi onu... Onun eğitim hayatı boyunca bütün müzik öğretmenleri babamı çağırıp 'kızınızı mutlaka konservatuara gönderin' dedilerse de ablam istememişti.

Kayalıklardan inip denizine girdiğimiz, midye topladığımız, parkın önündeki deniz doldurularak yeni bir sahil şeridi oluşturuldu. Röne Park, İstanbul'un her yanında yapılan rekreasyon alanı dediğimiz yürüme, bisiklet yolları, taşıma kumla oluşturulmuş plaj ve kahvelerin yer aldığı yepyeni bir çehreye kavuşturuldu.

Güzel mi? Benim için elbette eski hali güzeldi. Belki bu düzenleme, deniz kıyısından çok daha fazla kişinin yararlanabilmesi açısından yararlı oldu. Eskiden sadece deniz kıyısındaki yalıların kullanımına açık olan sahil şeridi şimdilerde çevre semtlerdekilerin de ortak kullanım alanına dönüştü. Ve Yeşilköy, 'Bizim Köy' olmaktan çıktı... Eski Yeşilköylüler, internet sitelerinde bu değişimden şikayetçi olduklarını belirtiyorlar. Denizden, yürüyüş, bisiklet yollarından, çay bahçelerinden herkes yararlanabiliyor belki ama gürültü kirliliği ve kalabalık bugünkü sakinleri rahatsız ediyor anlaşılan. Ben, Röne Parkın kayalıklarını, onun sırasında yer alan ahşap yalıları, sandal sefalarını, sessizliğini, o sessizliğin içindeki sütçünün, yoğurtçunun, sucunun seslerini, kuş cıvıltılarını, fayton çıngıraklarını, atların nal seslerini, kokularını özlüyorum...

O yıllarda Röne Park'ta bir çay bahçesi olsa da gelip otursak derdik. Bir zamanlar dans pistlerinin bile olduğu gazinosunun varlığından habersiz... Taşındığımız yıllarda bazen de piknik yapardık çimenlerin üzerinde. Sonra çay bahçeleri açıldı, çocuk parkı da... Öğretmen emeklisi anneciğim yaşlılığının son yıllarında sıklıkla o çocuk bahçesine gider oynayan çocukları izlerdi. Onlarla konuşur, yaptıklarına güler, eğlenirdi. Bazen birlikte giderdik. O çocukları izlerken ben de parktakileri izlerdim. Son kitabım Çilesine Aşık'ta yer alan 'Parkta' öyküsü bu ziyaretlerimden birinin armağanıdır bana.....

İstanbul'un değişen yüzüne bütün semtler gibi Yeşilköy de ayak uydurdu. Bay Röne, değişen yaşam koşullarını da göz önünde tutarak, bu halini de onaylar mıydı bilinmez... Ama eski Yeşilköy'lülerin onaylamadığını internet sitelerindeki yazışmalardan biliyorum.

"Röne Park'tan Mecidiye Camii'nin yanına varıyoruz. Peki Mecidiye Camii? Onun Yeşilköy tarihindeki yeri konusunda neler söyleyebilirsiniz Turgay Bey?"

"Yeşilköy'de yapılan ilk ve en eski camiymiş Mecidiye Camii... Yapımına Sultan Reşat döneminde başlanmış, araya giren savaş yılları ve ekonomik sıkıntılar nedeniyle cami Cumhuriyetin ilânından sonraki dönemde gerçek planında olmadığı sanılan bazı değişiklikler yapılarak tamamlanmış. Mimar Kemalettin Bey tarafından projelendirilmiş. Makriköy'den bir hanımla evlendiği için, bir zamanlar Bakırköy'ün

Kartaltepe mahallesinde ikamet etmiş Mimar Kemalettin Bey, Bakırköy Kartaltepe Camisi ile Bebek Camisinin yapımlarını da gerçekleştirmiş. O dönemde projelendirdiği camilerin dördüncüsü Bostancı Camisiymiş. Yeşilköy Mecidiye Camisinin, Kurtuluş Savaşı döneminde önemli bir işlevi olmuş. Mustafa Kemal ve Ankara Hükümetini destekleyen Yeşilköylülerin toplanıp karar aldıkları ve yardım topladıkları yerlerden biriymiş. Bu grubun içinde yer alan kadınlardan biri de Serveti Fünun'un edebiyat dergisini çıkaran, Ahmet İhsan Tokgöz'ün kızı Kadriye Hanım'mış."

2009 Haziran ayında annemizi kaybettiğimizde cenazesinin Yeşilyurt'taki büyük modern camiden değil, küçük, mütevazı, mimarisiyle beni etkilemiş Mecidiye Camiinden kaldırılmasını istedik. Yeşilköy Rum İlkokulunda öğretmenlik yaparken her gün onun önünden yürüyerek giderdi işine annem...

O caminin mimari projesinin; yapıtlarına hayranlık duyduğum Mimar Kemalettin Bey'e ait olduğunu, Kurtuluş Savaşındaki işlevini öğrendiğimde çok doğru bir karar verdiğimizi düşündüm. Cumhuriyet döneminin öğretmenlerinden, Mustafa Kemal hayranı anneciğim de bunu isterdi...

Mimar Kemalettin... 1. Ulusal Mimarlık dönemi öncü mimarlarından... 1908 yılında ilan edilen 2. Meşrutiyet ile birlikte gelişen milliyetçilik eğilimleri mimarlıkta yeni arayışlara neden olmuş. Mimar Kemalettin ve Vedat Beylerin öncülüğünde gelişen bu akımla Türk milli mimari üslubu oluşturulmaya çalışılmış.

Mecidiye camii karşısında eski adıyla Arif Şenel İlkokulunun adı, babamın çabasıyla konulmuştu. Bugün meslek lisesi olarak kullanılan okul; Şevketiye Mahallesinde, Gazi Evranos ve Anafartalar Caddeleri ile Baharistan, İrfaniye sokaklarının çevrelediği ada üzerinde yer alıyor. 1960'lı yıllarda babam Bakırköy İlköğretim Müdürü olarak göreve başlayıp Yeşilköy'e taşındığımızda adı Yeşilköy İlkokulu idi. Okul müdürü, Arif Şenel de apartman komşumuzdu. Kendisi son derece nazik, yumuşak mizaçlı, bembeyaz dalgalı saçları olan yapılı bir adamdı. Ölümünden sonra 1972 yılında, babam İstanbul Maarif Müdürlüğüne onun çok emek verdiği okula adının verilmesi konusunda bir teklif götürdü. Teklif kabul edildi ve 'Arif Şenel' adı kapısına yazıldı. Böylelikle babacığım sevgili arkadaşına ve ailesine

bir armağan sunarak Arif Bey Amcanın adını ölümsüzleştirdiğini sanmıştı! Ama ne yazık ki, Arif Bey Amca'nın adı değiştirilip yeni bir adla meslek okuluna dönüştürülmüş...

Ayastefanos

Turgay Bey'le Yeşilköy gezimizi eski balıkçılar kahvesi sırasında, Ancelo'nun yerinin tam karşısında çok kısa bir süre önce açılan kent müzesinde noktaladık. Ve ona en önemli soruyu yönelttim.

"Ayastefanos adı nereden geliyor? Ayastefanos adını ilk kez ilkokulda, tarih dersinde Ayastefanos Antlaşması nedeniyle duymuştum ben... Ayastefanos'un Yeşilköy olduğunu da oraya taşındığımızda kavradım."

"Asıl adı Ayios Stefanos; İsa'nın müritlerinden birinin adıymış. İsa'nın yolunu seçip Hıristiyan olduğu için öldürülmüş, sonra da azizlik mertebesine yüceltilmiş...

Önce Filistin'e gömülmüş Ayios Stefanos, daha sonra 4. ve 5. yüzyıllarda adet olduğu üzere 'Aziz' olduğu için kemikleri Bizans'ın başkenti Konstantinopolis'e getirilmiş. Ama Latinler azizin kemiklerinin kendilerine verilmesini isteyince Bizans İmparatorunun izniyle İtalya'ya götürülmek üzere gemiyle yola çıkarılmış. Aniden patlak veren fırtına sonucu gemi İstanbul yakınlarındaki bir balıkçı köyüne sığınmış. Kemikler bu köye çıkarılıp sanduka içinde korumaya alınmış, bugünkü Rum Kilisesinin olduğu yerde toprağa gömülmüş. Daha sonra inşa edilen Rum Kilisesi de köyün adı da azizin adıyla anılmaya başlanmış. Böylelikle adı hiç bilinmedik, geçimini balıkçılıkla sağlayan Rum köyü ünlenmiş. Ayios Stefanos olarak anılmaya başlamış. Ancak halk dilinde daha sonra bu ad; Ayastefanos olarak değişmiş. Daha sonraki yıllarda Ermeniler, Latinler de yerleşmiş, kendi kiliselerini inşa etmişler. Bu küçük balıkçı köyünde Rum kilisesinden sonra Surp Stepanos (Ermeni), San Stefano (Katolik) kiliseleri de birbirlerine çok yakın mesafelerde inşa edilmiş. Rumlar, Ermeniler, Katolikler yerleşip kiliselerini inşa ettikten sonra okullarını da kurmuşlar. 1877-78 Osmanlı-Rus savaşı, Osmanlı tarihinin en acılı savaşlarından biri.... Kaybedilen savaş sonrası imzalanan koşulların ağırlığı nedeniyle Osmanlı İmparatorluğunun büyük borç yükü altına girmesi... İşte bu antlaşma, Ayastefanos'ta, ünlü bir Ermeni aileye ait Rusların el koyduğu Dadyan ailesinin yaptırdığı, Neriman Şah köşkünde imzalanmış."

"Yeşilköy tren istasyonu da en eski yapılardan biri sanırım. Bu nedenle Yeşilköy tarihçesinde de önemli bir yere sahip."

"Çok haklısınız. Yeşilköy tren istasyonu, çok önemli tarihi olayların yaşandığı bir istasyon... 1878 yılının Mart ayında, bir karabasan gibi Osmanlı İmparatorluğu üzerine çöken, Rus ordularının karargâh kurmaya başladığı günlerde, Grandük Nikola'dan en yüksek rütbeli subaylara kadar, açılışı henüz tamamlanmamış bu mütevazi köy istasyonu gelen katarlarla büyük bir trafiği kaldırmaya çalışmış."

"Kaç yılında yapılmış?"

"...Ayastefanos'un tren istasyonuna kavuşması 5 Ocak 1871 tarihinde gerçekleşmiş. Bundan önce köyün İstanbul'la irtibatı atlı arabalarla veya Köprü ile Ayastefanos arasında çalışan vapurlarla yapılmaktaymış. Trenle yolcu taşımacılığı başladıktan sonra o günlerde uygulanan tarifeye göre, gidiş-dönüş günde beş sefer konmuş. Trenle tanışan İstanbullular ilk kez gördükleri bu vasıtaya çok ilgi göstermiş, fakat kısa bir süre sonra istasyonun şehir merkezine uzaklığı, Ayastefanos, Makriköy tren istasyonlarının da semt merkezlerine uzaklıkları şikayet konusu olmuş. İstasyonlara giden yolların bozukluğu dile getirilmiş. Kış günlerinde çamurlara bata çıka istasyona varıldığı için şikâyetler Dersaadet'e kadar gitmiş. O zamanlar bir şehircilik uzmanı olarak Şehremanet'te çalışan Salih Efendi'yi Yeşilköy'e göndermişler. Salih Efendi görevli olarak geldiği bu köyü çok beğenmiş ve yerleşmeye karar vermiş. İstasyon Caddesi üzerindeki ağaçları da Salih Efendi diktirmiş." "Bir de Atatürk'ün Yeşilköy'e gelişinden söz etmiştiniz."

"Evet, Ayastefanos Kurtuluş savaşı öncesi ve sürecinde de önemli tarihsel olaylara sahne olmuş. Atatürk'te bu dönemde Ayastefanos'a gelmiş. 1909'da 31 Mart olaylarının bastırılması için Selanik'ten yola çıkan Hareket Ordusunun trenle İstanbul'a geçişleri sırasındaki ilk durakları Ayastefanos olmuş. Mustafa Kemal, Hareket Ordusunun Kurmay Dairesi Başkanıymış. Ayastefanos'ta coşkuyla karşılanan Hareket Ordusunun geçişi sonrasında Yeşilköy'ün sokaklarından birinin adı 'Hareket Ordusu Sokak' olarak adlandırılmış."

Halit Ziya Uşaklıgil ve Yeşilköy

Cumhuriyet döneminde yer adları Türkçeleştirilirken bu semte Yeşilköy adı, aynı semtte yaşayan Halit Ziya Uşaklıgil tarafından verilmiş. Bu adın İstanbul'un idari yapısının düzenlenmesi sürecinde, 1930 yılında kesinleştiği belirtilmekte.

O yıllarda, Yeşilköy'de yaşayan Ahmet İhsan Bey'in önerisi üzerine, Adanın ulaşım zorlukları nedeniyle Yeşilköy'ü seçen Halit Ziya Uşaklıgil, Necdet Bey'in de değindiği gibi Büyük Ada'yı en çok anımsatan semtlerden biriydi, bence de...

Halit Ziya Uşaklıgil, 'Kırk Yıl' adlı yapıtında Yeşilköy'de oturacağı evin yapımını ve taşınmalarından söz ettiği bölümde;

"...Adayı feda ederken, onun az çok farkla yerini tutacak bir yer bulmalıydı. O zamanın adıyla San Stefano, yahut Ayastefanos, bugünün Yeşilköy'ü bu vazifeyi görecekti. Orada Ahmet İhsan'ın teşvikiyle eşime aldırılmış bir de arsa vardı. Bir gün Ahmet İhsan'ın yaptırdığı güzel evini gördükten sonra orada bir yer tedarikine hemen karar vermiştik. İşte, elde böyle bir arsa bulununca artık köy seçmekte tereddüt için bir sebep kalmıyordu. Hemen karar verdim ve bir kere karar verince Ada'dan ayrılmak acısını bu evin, evden çok bahçesinin hülyalarına geniş bir alan bırakmak suretiyle uyuşturdum..."

Mustafa Kemal'in eşi Latife Hanım da, bilindiği gibi, Halit Ziya Uşaklıgil'in akrabasıydı. Latife Hanım genç kızlık döneminde ailesinin ricasıyla bir süre Halit Ziya Uşaklıgil'in Yeşilköy'deki köşkünde kalmış. Halit Ziya Bey'den Arapça, Fransızca dersler, Tevfik Fikret'ten de Türkçe ve Farsça dersler almış. Halit Ziya Bey'in oğlu Vedat'la iyi bir arkadaş olan Latife aynı dönemde bir süreliğine Amerikan Kolejine devam etmiş.

Ruşen Eşref Ünaydın'ın, 'Diyorlar ki' adlı kitabında zamanın ünlü edebiyatçılarıyla yapılmış söyleşiler var. Ruşen Eşref Ünaydın yazarlanın evlerine giderek söyleşiler gerçekleştirmiş. Bu söyleşilerin

bir bölümünde Halit Ziya'yla röportaj için Yeşilköy'e gidişini ve büyük yazarla karşılaşması anlatılıyor:

"Buz gibi vagonda, gözlerimiz acıya acıya, çenelerimiz paltolarımızın kalın yakasına sokula sokula kararmış ahşap mahalleleri, yangın harabelerini, yıkık duvar diplerindeki uçsuz bucaksız bostanları geçtik. İstanbul'un tepelerine yaslanmış kubbeler ve minareler uzaklaştı, küçüldü, yükseldi.

Sonra fabrikalar, fabrikalar... Nihayet yalnız denizle, yalnız toprak... Rüzgârla savrulan ince karın, uçuk bir eflatun rengi döktüğü toprak...

Büyük beyaz köşkün alt kattaki küçük gümüşi salonuna, merdivenden çabuk çabuk inen üstad, beni ayakta bulunca:

-İtiraf ediniz ki burası soğuk; müsadenizle sizi yukarı alayım, diye elini uzattı.

Saçları, kaşları, bıyıkları, sakalları baştanbaşa ağarmıştı. Fakat bütün bu beyazlıklara rağmen, buruşuksuz tombul yüzünün pembeliği, zarif ve yarı istihzalı çakışlı parlak gözleri, bu ihtiyar çerçeve içinde hâlâ çok genç bir adamın mevcut bulunduğunu söylüyordu.

...Bulunduğumuz oda bir Maupassant'ın, bir Daudet'in, bir De Goncourd'un realist romanlarında, uzun fakat manalı tasvirlere mevzu olmuş salonlara benzemiyor değildi."

Halit Ziya Uşaklıgil'le söyleşi; o günün yazarları ve edebiyatı, akımlar, politika çerçevesinde sürer gider... Okurlar bu söyleşinin tümünü adı anılan kitapta bulabilirler.

Ruşen Eşref Ünaydın'ın edebiyatçı kimliği ve kaleminin sağlamlığı bu söyleşileri kalıcı kılmış, 'Diyorlar ki' kitabının edebiyatımızın klasikleri arasında yer almasını sağlamıştır.

Halit Ziya Uşaklıgil, Yeşilköy'de kendisinin tarif edip çok sade bir biçimde planlayıp yaptırdığı köşkünde yaşamının sonuna dek çocuklarıyla, bahçesiyle, memlekette olup biten politik gelişmeleri izleyip edebiyatla uğraşarak geçirmiş, bahçesinin güzelliği ve yazarımızın bahçesine gösterdiği özenden sıkça söz ediliyor

kaynaklarda...

Ailesine ve çocuklarına bağlılığı ile bilinen yazarı büyük oğlu Vedat'ın Dış İşleri Bakanlığında çalıştığı dönemde art arda yaşadığı haksızlıklar, üzüntüler, düş kırıklıkları sonucundaki intiharı çok sarsmış ve bu durum yazdıklarına da yansımıştır.

'Bir Acı Hayat'ın önsözünde; 'Daha önce dört aylık Vedide, iki yaşında Sâdun, altı yaşında Güzin adlı evlatlarını da kaybeden Halit Ziya büyük oğlu Vedat'ı kardeşlerinin yanına gömdü.' diye, not düşülmüş.

Halit Ziya Uşaklıgil'in oğlu Vedat'ın ölümü sonrası kaleme aldığı 'Bir Acı Hikâye' edebî kaygılardan uzak bir iç döküştür, deniyor.

1937'de ölen oğlu Vedat'ın ayrılığına ancak sekiz yıl dayanabilen Halit Ziya Uşaklıgil 1945 yılında hayata gözlerini yummuş.

Halit Ziya Uşaklıgil'in köşkü, ne yazık ki 70'li, yıllarda yıkılmış. Servet-i Fünun dergisini çıkaran Ahmet İhsan Bey'in köşkü hâlâ sapasağlam durumdadır.

Birbirlerine oldukça yakın evlerde oturan, iki Yeşilköylü edebiyatçı Halit Ziya Uşaklıgil ve Ahmet İhsan Bey dergilerinin yayın hayatı başladığında sıklıkla buluşup fikir alışverişinde bulunmuşlardı mutlaka. Onların Yeşilköy'de olmaları dönemin edebiyat adamları ve aydınlarını da çekmiş. Daha çok sanatçı, kültür adamının tercih ettiği bir yerleşim yeri olmuş, Yeşilköy. Ve Halit Ziya Uşaklıgil'in Cuma günleri evinde düzenlendiği bilinen edebiyat sohbetleriyle zenginleşmişler...

Kaleydoskop

Ona çiçek dürbünü de denir. Yunanca kalos (güzel), edios (biçim), scopos (izlemek) sözcüklerinden türemiş, kaleydoskop. Benim en sevdiğim oyuncaklardan biridir. Buldukça satın alırım kendime. Özelliği, renklerin kucaklaşmasıdır bana göre. Canlı renkli parçalar coşkulu çığlıklar savurur sanki. Çevirdikçe içindeki renkli kağıt ve cam parçalarının üçgen şeklinde birleştirilmiş aynalar yardımıyla oluşturduğu çiçekler, birbirine kavuşur, ayrılırlar. İşte o sıra sizi de içine alır kaleydoskop, her yanınız çiçeklenir. Yüreğinize sevinç dolar... En azından şunu söyleyebilirim ki; Bu, benim için böyle...

Yeşilköy'ü güzelleştiren faktörlerin en önemlilerinden birinin, halkını oluşturan insanların çeşitli ırk, din, dile sahip olması diye, düşündüğümden, hep bir kaleydoskopun içindeymişim gibi geldi bana... Onun içinde oluşan çiçeklerin, şekillerin bir bölümü, kimi zaman renkli bir kâğıt parçası, kimi zaman küçük renkli bir cam kırığı yerine koydum kendimi, ailemi... Bu benzetme, tuhaf bir biçimde hoşuma gitti. Bir güzelliği inşa etmedeki payım nedeniyle...

O renk cümbüşü köyün kuruluşuyla başlamış. Rumlar ilk kurucuları, sonra sırasıyla, Ermeniler, Katolikler, Türkler, Levantenler bu köyü mekân tutmuşlar. Her biri bir çiçeğin bir yaprağı, bir şeklin parçası olmuş. Eksiklikleri bozmuş o ahengi, o güzelliği... Şimdilerde olduğu gibi...

Bir sokak düşünün Rumlar, Ermeniler, Türkler, Levantenler ve Katoliklerin bir arada yaşadığı... Ve hepsi de birbirine saygılı, sevgi dolu... Bahçelerinden gelen çiçeklerin kokuları birbirine karışıp sokağı sarmış. O sokakta yaşayan çocuklar, farklı kültürler, diller, dinlerle daha o yaşlarda tanışmış. Her birinden bir şeyler öğrenmiş, zenginleşmişler. Böyle bir dokuda yetişen çocukların yaşamı, insanı algılayışları çok daha evrensel, çok daha farklı olacaktır. Annelerinin yaptığı çörekleri paylaşmış, birbirlerinin bayramlarını kutlamış, adetlerini öğrenmiş, hastalıkta yardım etmiş, birlikte maç yapmış, ağlamış, gülmüşlerdir. Kimi zaman da birbirlerine âşık olmuş, evlenmişler... Neden olmasın!

Bakın Sener Köksümer, nasıl anlatıyor, Yeşilköy'deki sokağını...

"Yaz gelince Yeşilköy canlanır, çoğu Ermenilerden oluşan yazlıkçılar gelir, yazlığı olmayanlar ise bazı evlerde pansiyoner olarak kalır, hem ev sahibine maddi katkıda bulunur hem de denizden istifade ederlerdi. Semt aniden kalabalıklaşır, sınıf farkı olmaksızın herkes kaynaşırdı, çünkü bütün kış onları özlerdik. Ne kadar zengin olurlarsa olsunlar, aynı bakkaldan aynı kasaptan alışveriş yapar, tek yazlık sinemada aynı filmleri izler, aynı plajlarda yüzerdik. Çocuklarıyla arkadaştık, doğum günlerimizi birlikte kutlardık. Hiçbiri böbürlenmezdi, kimin zengin, kimin fakir olduğunu bile anlamazdık, sadece evleri daha güzeldi. Yaz günleri bahçelerde yenen akşam yemeğine ateş böcekleri eşlik ederdi. Pikaplarda çalınan Türkçe, Rumca, Ermenice ve İtalyanca melodilere çatal, kaşık sesleri eşlik eder yan komşuların birbirlerine gönderdikleri ikram tabakları, rakılara meze olur masaları süslerdi. Arto Ağabey udunun tellerine dokunup Tatyos Efendi'den nağmelere başlayınca pikaplar derhal kapatılır büyükler terennüme başlardı, daha uzaklardan gelen akordeon veya kanun sesleri ise kulağa pek hoş gelirdi. Yemek sonrası çoluk çocuk herkes sahile koşar, yazlık Reks Bahçe Sineması ve çay bahçeleri dolup taşardı. Sevgililer el ele Röne Park'ın yolunu tutarken, biz çocuklar solgun elektrik lambası altında çeşitli oyunlar oynardık. Geride bıraktığımız evlerimizin ise ne pencereleri ne kapıları kapatılmazdı çünkü asla hırsızlık olmazdı. Ve o muhteşem mehtap yerini yakamozlara bırakıp sessizce çekilirken, beş dilde söylenen iyi geceler temennisiyle insanlar mutlu ve güvenli evlerine dönerlerdi. Kulaklara ninni gibi gelen kurbağa sesleri eşliğinde evlerin ışıklan birer birer sönerken, bahçelerden içeriye süzülen hanımeli kokulanyla huzur dolu bir uykuya dalardık."

Sonra!... Biz, siz ve onlar, dedi, birileri! Düşman, gâvur dediler... Arkadaşlıklar, dostluklar, sevgiler, sevinçler tırpanlandı... Eksildik...

6-7 Eylül olayları tarihimizdeki kara lekelerden biri. İstanbul'da en çok Beyoğlu Bölgesi esnafını etkilemiş bu tatsız olaylar, İstanbul'un gayrimüslim ağırlıklı tüm semtlerinde kendini göstermiş unutulmaz, acı anılar bırakmış. Annemin arkadaşı Rum İlkokulu'nun öğretmenlerinden Sofia Benlisoy'un babası da hali vakti yerinde bir tüccarmış. Varlık Vergisi çıkınca büyük bir çöküntü yaşamışlar, ardından ailenin reisi, babaları da Aşkale'ye gönderilmiş.

Yeşilköy ahalisi büyük bir deprem yaşamış bu olaylar sonucunda. Kimi savrulup gitmiş, direnenler de yaşamlarının en acı dönemini geçirmişler çok sevdikleri köylerinde. Ve bir gün, her şey kaybolup gitmiş. Sonunda kala kala bir avuç aile kalmış Yeşilköy'de. Bunlardan biri de Sofia Benlisoy ve ailesiydi...

"Yüzlerce yıllık mozayik, 48 saat içinde paramparça oldu." diyor, Sener Köksümer.

"Ve göç başladı. En sevdiğimiz komşularımız, doğup büyüdükleri toprakları terk ettiler. Evlerini, mallarını, anılarını ve en önemlisi de ruhlarını burada bırakıp sadece bedenlerini götürdüler. Rumlar Yunanistan'a, Ermeniler Fransa'ya, Yahudi'ler İsrail'e ya da başka ülkelere gittiler... Vedalaşırken yaşanan dram ve gözyaşları en kayıtsız insanı bile üzer. Koskoca Osmanlı İmparatorluğunun onlara gösterdiği hoşgörü ve himaye bir hiç uğruna iki günde yok edildi."

Azınlıkların doğup büyüdükleri toprakları terk etmesinin en önemli nedenleri arasında sıralanan; Varlık Vergisi (1942), 6-7 Eylül olayları (1955), bir de 1964 kararnamesi ile 12.000 Yunan uyruklu Rum'un sınır dışı edilmesi ve 1974 Kıbrıs Harekâtı var. Bugün, İstanbul dahilinde 1.500'e kadar düşen Rum nüfusunun, Rum Okullarına kilit vurulmasının nedenleri, bu zorunlu göçler. Bu süreçle ilgili olarak Hülya Demir ve Rıdvan Akar'ın 'İstanbul'un Son Sürgünleri' adlı kitapta bu sürgünün nedenleri ve sonuçları anlatılmış. Sınır dışı edilen Yunan uyruklu Rumlara, Türk asıllı olanlar da eklenince bu sayı 30.000'i bulmuş...

1964'te Türk Hükümetinin aldığı bu sürgün kararı; Kıbrıs'taki Türklere yönelik saldırı ve kıyımlara son vermek, Yunan Hükümetini istediği antlaşmalara mecbur etmek için bulduğu bir çözüm aslında, ama bedeli çok ağır bir çözüm!...

"11 Ocak 1964'de Suriye Hükümeti toprak reformunu yaygınlaştırmak gerekçesiyle sayıları 10.000'e varan Türk'ün mallarına el koydu ve sınır dışı edilmelerine karar verdi. Bu gelişme üzerine Türkiye'ye doğru yola çıkan Türklerin ilk 25 kişilik kafilesi Mardin'e vardığında, Türkiye, Türk vatandaşlarının haklarının hassasiyetle aranacağı

açıklamasını yapıyordu. Ne rastlantıdır ki; aynı yıl çıkan kararname ile benzer biçimde Rumlar sınır dışı edilmiş.... İstanbul'un düşman işgalinden kurtuluşunun 44. Yılıydı. Mart'ta hükümet aldığı bir kararla, Türk Hükümeti, Atatürk ile Venizelos arasında imzalanan Seyrisefanin Anlaşması'nı feshettiğini açıkladı. Bir başka deyişle Kurtuluş Savaşı'ndan sonraki en büyük zorunlu Rum göçüne yeşil ışık yakıldı... Yani İstanbul üçüncü kez Rumlardan kurtarılıyordu (!) Varlık Vergisinin tasfiyesine de yıllar önce, 1944 yılında o gün karar verilmişti. ...Aynı gün Büyük Millet Meclisi de Hükümetin Kıbrıs'a müdahalede bulunması için yetki vermeyi kararlaştırıyordu."

Gene aynı kitapta yapılan araştırma sonuçlarına göre; ikili ilişkilerde diğer ülkelerin rolü diye her iki toplumun bireylerine sorulduğunda, Türklerin yüzde 72'si, Yunanlıların yüzde 92'sine göre ABD'nin ikili ilişkilerdeki rolü büyük!

Yeşilköylüler sitesinde anılarını paylaşan, Engin Bozdağ, eski Yeşilköy'ü, özlemlerini yazdıklarıyla ve şiirleriyle anlatıyor!

Yeşilköy, bir kayıp zaman

Ne şanslı bir çocukluk, bahçeler, bahçeler, bahçeler...

Meyve ağaçları, ulu cevizlerin serinlikleri....

Tanaş'ın bahçesinde talan var.

Meyvenin her çeşidi.

Az mı yakalandın cevizin tepesinde, altta

Tanaş elinde sopayla.

Sanattı, atlayıp kaçmak, yemeden sopayı

incisi şimdi, anılı sisler ardında.

...Pazar günlerinin kahve ve çay bahçelerindeki dil, din, ırk çeşitliliği ve güzel kaynaşması. Mozaiğimizin tatlı, sıcak renkleri... Neredeler şimdi?

Bir Niko'yu, Hristo'yu, Rita'yı, Rafi'yi, Melkon'u, şortun en çok yakıştığı kız Sofia'yı, Argiri'yi, ablası Eftali'yi nereden bulasın şimdi?

...Gece saklambaçları tüm mahallenin çocukları... Topluca Reks'e gitmek, filmler bir araç, bir sosyal vakıa, bir tören, bir ritüel, bir dayanışma sanki. Filmin başlama müziği şimdi bile yankılanır kulaklarında, o kırık Türkçe sözleriyle: “Uzaktan esti bir rüzgâr, bana ismini fısıldar. Sen güzelim, sen sevgilim. Beni unutma, sen, beni..."

"Yeşilköy tarihçesinde çok önemli bir aile var," diyor Turgay Tuna. "Ünlü Ermeni Amira ailelerinden Dadyanlar. Bu aile babadan oğula çarkçılık mesleği ile ünlenmişler. Saat çarklarından büyük makine çarklarına kadar çok kaliteli çarklar imal ederlermiş. Uzun yıllar Yeşilköy'de oturmuş bu ünlü ailenin “hassa mimarı” Garabet Balyan tarafından yapılmış olan konakları yarı harap durumda 1970'li yılların başlarına kadar varlığını sürdürmüş. Sultan 2. Mahmut Ayastefanos'a geldiğinde Dadyan'ların evinde misafir kalırmış."

Balkan Savaşı'nda Yeşilköy halkı zor günler yaşamış. Herkes evini kapatıp İstanbul'a kaçmış. Savaştaki kolera, tifüs salgınından dolayı Yeşilköy intaniye bölgesi olarak kullanılmış. Bütün askerler buraya taşınmış ve oluşturulmuş seyyar hastanelerde tedavi edilmişler. 3.000'e yakın kişinin koleradan ölüp açılan çukurlara gömüldükleri belirtilmektedir. Balkan Savaşı sırasında, sonradan Yeşilköy'ün ünlü doktorlarından biri olarak anılacak Osman Sait (Kurşuncu) Bey Ayastefanos intaniye servisinde görevli genç bir doktor olarak çalışmış. Yeşilköylü doktor Kalangoz da Dr. Osman Said Kurşuncu'nun yetiştirdiği hekimlerden biriymiş.'

Yeşilköy'ün en bilinen, sevilen insanlarından biri de Doktor Kalangoz'du... Ona Yeşilköy'ün sokaklarında, elinde çantasıyla hastasına giderken sıklıkla rastlardınız. Gece-gündüz, soğuk-sıcak demeden herkese koşardı. Onun teşhislerinin doğruluğu dilden dile dolaşırdı. Alçakgönüllü tavrı, bilgisi, insan sevgisiyle tanınırdı. Ve saygınlığı büyüktü. Onun varlığıyla kendimizi güvende hissederdik. Bilirdik ki kendimiz, yakınımız hastalandığında yüzünden eksilmeyen gülümsemesi, güven veren tavrıyla o yetişecek ve iyileştirecektir hastanızı, ya da sizi... Üstelik maddi durumu iyi olmayan

hastalarından para bile almayan bu yüce gönüllü doktorumuzun kaybı büyük üzüntü yaratmıştı Yeşilköy'de. Kendisi gibi doktor olan oğlu kardiyolog Prof. Doktor Akhsentios Kalangoz bugün uluslararası üne sahip. Ancak Dr. Kalangoz'un evinin korunmamış olması çok üzücü. Yakın zamanda Yeşilköy Ermeni Kilisesinin yanındaki Çardaklı Sokağa adının verilmiş olması biraz olsun rahatlatmış olabilir onu tanıyanları, yakınlarını.

'Bizim Köyden Trenler Geçer,' adını kitap adı, olarak düşündüğümde çok sevdim. Çünkü Yeşilköy trenleriyle de anımsanan bir yerleşim...

İçinden trenler geçen yerleşim yerlerinde oturmuş olanlar, tren düdüklerinin sesini duyduklarında içlerini tariflenemez duygular sarar, diye düşünüyorum... Hasretleri başlatan, bitiren, bizi geçmişe götüren nostaljik araçlardır trenler...

İşte Yeşilköy'de çocukluğunu ve yaşamının büyük bir bölümünü yaşamış olan Dr. Kalangoz'un damadı Tisidis Teofilo için de trenler çok önemli! Çünkü, küçük bir çocukken, ağladığında teyzeleri ve annesi trenleri izlemesi için istasyona götürürlermiş, o da susarmış. Tisidis için, işte o gün bu gündür trenler yaşamının orta yerine yerleşmiş. Ve bu hayranlık ve tutku, kentleri, köyleri dağları, aşan minyatür bir tren ağı kurmaya götürmüş onu...

Annemin de öğrencisi olduğunu öğrendiğim, Fizikçi Tisidis Teofilo Yeşilköy çarşısında, Dr. Kalangoz'un yıkılan evinin bitişiğindeki binada otururmuş, ailesiyle birlikte. Dr. Kalangoz'un kızı Sofia ile birbirlerine aşık olup evlenmişler. Yeşilköy'de yaşadıkları evinin bir katını kaplayan dev makette bu minyatür ulaşım araçlarını çalıştırmaya başlamış ve içinden trenler geçen köyümüzde oyuncak trenlerin de dolaştığı büyülü bir dünya kurmuş Tisidis Teofilo …..

Böylelikle, Yeşilköy'ün içinden sadece gerçek trenler değil, Teofilo'nun olağanüstü becerisi, yeteneği, bilgi birikimiyle oluşturulmuş oyuncak trenleri de geçmiş yıllarca... Bu dev maket şimdilerde Teofilo'nun Kurtuluş'taki evine taşınmış.

Makette, gerçek trenlerin sinyalizasyon sisteminin minyatürüyle hareket eden trenler, köylerden, kentlerden, dağlardan, tünellerden

geçerek dolaşıyorlar. Trenlerin geçtiği yerlerdeki yerleşim yerlerinde bulunabilecek tüm detaylar düşünülmüş. Örneğin tren, lunaparkın yanından geçiyorsa dönme dolaplar hareket halinde. Kentler, köyler ve yaşayanlar havuzda yüzüyorlar, gece kulübünde minicik maket insanlar dans ediyorlar, yerleşimler nefes alıyor, içinden geçen, geçerken düdük çalan, kırmızı ışık yandığında duran, makasla yönünü değiştiren, dumanı tüten trenleriyle...

Yeşilköy, ressamları, mimarları, edebiyatçıları, düşünürleri kadar müzik adamlarıyla da zenginleşmiş bir semt... Sahibinin Sesi diye bildiğimiz plak fabrikası ve şirketinin kurulduğu yer... Birçok müzisyen aileyi, piyanisti, besteciyi, yorumcuyu barındırmış.

Sahibinin Sesi, diye bilinen plak şirketinin sahibi Gesaryan'lar Yeşilköylü ailelerden biri. Vahram Gesaryan, plak fabrikasının Yeşilköy'de olması nedeniyle evini de 1930'larda oraya taşımış. Zeki Müren, Müzeyyen Senar gibi ünlülerin plak doldurmak üzere geldikleri Yeşilköy plak fabrikası 1973 yılında kapandı. O yıllarda ulaşamadığımız, hayran olduğumuz ünlüleri Yeşilköy sokaklarında görmek bizim için olağandı.

Fabrika, Yeşilköy'ün sınırında çayırlık alanın başladığı yerdeydi. Tüm Yeşilköylüler Zeki Müren, Müzeyyen Senar gibi ünlülerin plak doldurmak için sıklıkla tren istasyonunda bekleyen faytonlarla alındığını konuşurdu. Ünlülerle karşılaşmak köylüler için bir sevinçti. 'Köyde birden bir sevinç dalgası yayılır; 'Zeki Müren gelmiş,' ya da 'Behiye Aksoy gelmiş' diye haberler yayılır, onun hayranları işini gücünü bırakıp onları görmeye giderdi. Belgin Doruk, Ayten Alpman gibi ünlüler de köyde yaşadı.

Yeşilköy'de yaşamış, bir başka müzisyen aile de, Sucuyanlar. 1927, yılında Beşiktaş'tan Yeşilköy'e gelip, Gazi Evranos cad. ile Andelip sokağının kesiştiği köşedeki 22 numaralı eve yerleşen Açik Sucuyan. Yüzyılın başlarında klasik Türk musikisinin ünlü kemençecilerinden Üsküdarlı Onnik'in oğluymuş.

Baba evinde müzikle büyümüş Açik Efendi, önce dini müziği dört sesli hale getiren Ermeni müzik adamı, Başrahip Gomidas Vartabet'ten dersler almış, sonra konservatuvara gitmiş. Açik Efendi'nin kardeşi Kemanî Serkis Bey de geçmişten günümüze hâlâ sevilen, 'Kimseye

Etmem Şikâyet, Ağlarım Ben Halime,' 'Dünyaya Geldim Gülmek İçin,' 'Bahar Geldi Açtı Sümbül,' 'A Benim Mor Çiçeğim, Sen Doldur ben İçeyim,' 'Seni Sevdim Aman Efendim,' vb. şarkıların ve 'Dondurmacı' gibi bazı kantoların bestecisi.

1929 yılından sonra Dadyan'ların konağının bir bölümünde yaşayan Sucuyan ailesi, daha sonra Serbesti Caddesi üzerindeki evlerine taşınmışlar.

Köyde; Rumlar, Ermeniler, Katolik ve Türklerin oluşturduğu ahalinin dışında çeşitli nedenlerle Avrupa'dan göçmüş aileler de yerleşmiş.

"Saint Antoine Kilisesinin yapımını üstlenen, İtalyan asıllı mimar Giulio Mongeri, Feriköy'e adını veren Fransız devlet adamı Jules Ferry ile akrabalığı olan Ferry ailesi, Yeşilköy haritasını yapan mimar Barborini, Rocca, Roggers, Romano gibi müzisyenler, Pussich, Salaha, Scotto, müteahhit Semprini, Vitalis Von Büren (İsviçreli dede Von Büren, Türkiye'ye tren istasyonları yapmak için gelmiş), Crespin ailesinden Edouard Crespin, aynı aileden Jules ve oğlu Raoul Crespin de Yeşilköy'de yaşamışlar. Vusetich, Vucino, Wolf, Zalloni, Zellitch gibi yüzyılın başındaki İstanbul'un ünlü matbaacıları da köyün sakinlerindenmiş."

Preziosi de Yeşilköy'de yaşamış ünlü ressamlardan... daha çok İstanbul peyzajları, suluboyaları ile tanınmış. Şanssız bir kaza sonucu yaşamını yitirmiş.

"Kont A.Preziosi'den sonra, Yeşilköy'deki ikinci ünlü sanatçı, Pietro Bello'dur. İtalyan asıllı levantenin mezarı da Yeşilköy Katolik mezarlığında. Milano'daki ünlü Scala Tiyatrosunun dekoratörlüğünü yapan Bello, 1895 yılında inşa edilen Düyun-u Umumiye, bugünkü İstanbul Erkek lisesinin mimarı, Alexandre Vallaury'nin asistanıymış. Kendisi, Arkeoloji Müzeleri binasının kütüphane ve büro bölümlerini içeren kuzey kanadının inşaatının şantiye şefliğini de üstlenmiş. 1902 yılında Sanayi-i Nefise Mektebi (İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nde mimarlık dersleri veren Vallaury'nin asistanlığını yapmış, daha sonra onun yerini almış. Resimleri arasında özellikle suluboya olanlar dikkat çekmiş olup, İstanbul peyzajları ve insanlarından portreler ve günlük yaşamından örnekler de yer almış.

1909 yılında Ayastefanos(Yeşilköy')deki evinde hayata gözlerini yummuş."

Ünlü Yeşilköylüler arasında, 1931 Mart ayında Türkiye Güzeli seçilen Avrupa'da da dünya göz güzeli olan Naşide Saffet'i, Privileggio'lani, Lifonti'leri, Aliotti'leri, Profesör Erdoğan Teziç, Benlisoy, Melidis, toannidis, Kavala ailelerini, Bezmen'leri, Kocabıyık, Koço Ekonomidis, Sipahioğlu, Arsay, Evranos, Tansal ailelerini, Sucuyanları, Merterleri, Dr. Sait Kurşuncu ve Kalangoz, Gripin'in mucidi Necip Akar'ı, dünya sanatçısı Leyla Gencer'i, ressam Edip Hakkı Köseoğlu, Atatürk'ün mühendislerinden Yusuf Ziya Erdem, Op.Dr. Murat Cankat'ı, Şarkıcı Ayten Alpman'ı, baterist Nihat Sönmezer, Devlet Tiyatrosu sanatçısı Nihat Akçan, film yapımcısı Aram Gülyüz ve Afrodisias'ı kurtarıp gün ışığına çıkaran Prof. Kenan Erim'i sayabiliriz.

Yaşamının büyük bölümünü yurt dışında geçiren Kenan Erim her yıl Türkiye'ye gelerek Afrodisias antik kentini ayağa kaldırdı. Ne büyük şans ki dönemin hükümeti yaşamını adadığı bu kente gömülmesine izin vermiş. Ve Kenan Erim, antik kentteki Afrodit tapınağının hemen yanı başına gömülmüş.

Kaleydoskopun renkleri, göçler, yaşanan acılar, hasretler, derken Roni Margulies'in, Yeşilköy'den Atina'ya göçen, Koço Ekonomidis'in anısına 'Hani Nalbantın Yanından Sapınca' adlı şiirinin son bölümünü eklemek istedim...

Özlem, sitem filan, geçip gidiyor günler işte

Geçenlerde duydum, bir gece ölüvermiş

Koço yatağında

Cemiyet toplantısından dönmüş, söndürmüş elektrikleri,

İşte demiş Marta'ya, "bak bir gün daha geçti"

Hatırlamadan edemedim,

Atina'da o küçük balkonda

Akşam ayrılmadan 'nedendir bilmem ama' demişti,

Doğup büyüdüğüm yerde daha zinde hissederdim kendimi.

'Ünlülerin terzisi' olarak anımsanan Hristo Ekonomidis, son zamanlarında Atatürk'ün de elbiselerini dikmiş iyi bir terziymiş. Evin son oğlu Koço Ekonomidis, ömrünün ikinci yarısında Yunanistan'a göç etmiş ve bir süre sonra yaşamını Atina'daki evinde noktalamış.

Ayrıca ayakkabıcı Tahsin Usta, Marangoz Artin, Todori, balıkçı Hasan, balıkçı Bedros, sütçü Metin, nalbur Simon Deveciyan, Berber Hilmi, Todori Rizo, Stefo Rizo, kasap Spiro, mezeci Vasil, marangoz Enop Usta, Recep Dırdın, Yanako, marangoz Bedo, Ancelo, köyün maskotu cüce Yaşar, Rum bakkallar; Manol, Mihal, Lango. Kasap Yani Efendi, manifaturacı Angeli Angelidis, gazeteci Duli, tesisatçı Triandafilo Usta, tiyatro sanatçısı Mürvet Sim, Belgin Doruk, faytoncu Tarık vb. gene köyün ahalisinden. Ve onlar kaleydoskopun renklerini oluşturan kişilerden bazıları.....

Paskalya günlerinde Yeşilköy şenlenirmiş. Yeşilköy'ün Müslüman aileleri de katılırmış şenliğe. Fırından çıkan mis gibi Paskalya çöreğinin kokusu her tarafa yayılırmış eski Yeşilköy'lü gayrimüslimlerin anlattıklarına göre...

Ramazan aylarında da mutlaka pide kokusu yayılırdı... Ve nasıl Müslümanlar paskalya kokusunu soluyup mutlu oluyorsa, gayrimüslimler de pide kokusunu solur, satın alıp keyifle yerlerdi. Kimi zaman Madam Heinz'ın piyanosundan yükselen sesler büyülemiştir Yeşilköy çarşısından gelip geçenleri... Kimi zaman da müzisyen Sucuyan ailesinden koro şefi Açik Sucuyan'ın kardeşi, bestekâr Kemanî Serkis Bey'in şarkısını Serbesti Caddesi'ndeki evlerinin önünden geçerken kulağınıza çalınan 'Kimseye etmem şikâyet, ağlarım ben halime' şarkısıyla içlenmiştir, Yeşilköylüler... İşte benim yaşadığım yıllardaki Yeşilköy ahalisi, yani o büyük aile, paskalya ve pide kokularından arta kalanlardı... O kokular, diller, müzikler, yemekler ve insan sevgisiydi bizleri birleştiren... Kaleydoskopun çiçeklerini oluşturan da...

İstasyondan çıkınca sol taraftaki kahvede ilk sessiz film gösterilirmiş

yıllar önce, ben o döneme yetişemedim... Bir de Yeşilköy'den göçen Rumların internet sitesinde meyhaneden söz ediliyor.... Önceleri istasyonun hemen yanı başındaki Arap Nuri'nin gazinosu, çay kahvenin yanı sıra yemek servisi de yapılan bir yermiş. Trenden inecek yakınlarını bekleyenler, ya da trene binecek yolcuların uğrak yeriymiş. Arap Nuri'den önce daha çok bir meyhane havasındaymış. İşletmesini de Mişo adında bir Rum yaparmış...

"Eee bu güzel meyhaneyi bilenler bilir, babalarımız trenden inerler hemen istasyonun yanındaki Miço'nun meyhanesinde gidip bir tek atarlardı. Günün yorgunluğu giderdi, diyor, " Maki Prodromos Mayoğlu.

"Aynen öyle... Eski güzelliklerdi onlar... Babam da aboneydi.... Hele hele Çarşamba günleri" diyor, Pedro Samancı.

Fotoğrafa bakıp; eski güzelliklerdi diyorlar... Eski güzellikler... Vatandan ayrı düşmek... Üstelik istemeden....Öyle bir hasret ve acı ki bu; ölene dek sürüyor. Ve o hasret, o sızı nesilden nesile aktarılıyor... Öyküler yazdırıyor, romanlar, anılar... Tahmin edilmedik bir anda ve yerde dikiliyor karşılarına... Sonra müzikle çığlığa dönüşüyor... Rembetiko, Blueslar ve niceleri doğuyor... Ağıtlar yakılıyor... Rembetiko da Anadolu, İstanbul ve İzmir'den göçen Rumların isyanı, çığlığı aslında... "Rembetiko dinlerken ille de Yunanca bilmek gerekmez, acı ve hasret öylesine belli eder ki kendini. Pek çok şarkıyı da Türkçe söylerler, ya da her iki dilde" diyor, yazar. 'Rebetis' isyan (rebel) ya da ehlileştirilemeyen demektir.

...Rembetiko. Türkiye'deki evlerinden 'gidin Yunan gavurları' diyerek sürülen, Yunanistan'a alışayım derken 'pis göçmenler, Türk dölüsünüz siz' diyerek orada da kabul görmeyen insan topluluğunun acılarını, çilelerini anlattığı müziktir...diyor, Mutlu Şahin, 'Egenin Diğer yakasından Ama Yine de Bizden Bir Ağıt..."

Rembetiko söyleyen şarkıcıların seslerindeki yanıklık, içtenlik yüreklerindeki acının yansıması elbette... Yüreğimize dokunması, anlamasak da acıtması o sahicilikte, yalınlıkta gizli. Tıpkı, Anadolu'da, acılarını ağıtlarla, bozlaklarla dile getiren ozanlarımız gibi..

Ama biz çocukların ne uluslararası politikalardan, ne yaşanan acı olaylardan haberimiz vardı, o zamanlar... Bütün bunları çok uzun yıllar sonra öğrenecektik. O günlerde ayrımsayamadığımız; renklerin giderek solduğunu, tekdüzeleştiğini de...

Tanık olduğumuz sadece Kıbrıs Çıkarması nedeniyle Rumların büyük bir bölümünün yerlerini yurtlarını terk etmesiydi. Savaş korkusu o yıllarda sadece onları değil bizleri de sarmıştı. Ailenin erkekleri toplantılar yapıp savaş çıkarsa kadınları ve çocukları nasıl koruyacaklarını tartışır olmuşlardı.

Anacığım, ölümünden kısa bir süre önce Yunanistan-Yugoslavya sınırındaki Gevgeli'den göçen ailesinin yaşam öyküsünü anlatmış, kızım Azra Deniz de onu videoyla çekmişti. İşte o konuşmada büyükannesinden öğrendiği Rumeli türküsünü, söylemişti bize.

Son dönemlerinde duymayan kulakları nedeniyle yüksek sesle söylediği şarkıları, türküleri hiç düşmezdi dilinden. Özellikle yalnız olduğu zamanlar...

Babaannemin Smolyan'ı anlatması gibi, Annemin babası da sıklıkla Gevgeli'yi anlatırmış... Çiftlikleri olduğunu, rahat bir yaşam sürdüklerini, sonra çekilen sıkıntıları... Tuhaf bir biçimde göçün yaraları üçüncü kuşak olan biz çocuklara da yansımıştı. Bu yansıma benim öykülerimde yerini buldu. Neredeyse ben de yaşadım o acıları öykülerimi yazarken.

'Göç etmek her zaman dünyanın merkezini değiştirip düzenden yoksun, yitik, bölük pörçük parçacıklardan oluşan bir dünyaya yola çıkmak demektir' diyor, John Berger.

Dünyanın her yanına saçılmış göçmenler, zaman içinde kendi mahallelerini kurup, belli yerlerde toplanıp memleket hikâyeleriyle avunurlar. Amerika'da, Avrupa'daki büyük kentlerdeki, Çin mahalleleri, Türk mahalleleri gibi... Yurtlarından edilenler, kimliklerini koruma telaşına düşerler. O toprakların geleneklerini sürdürür, yemeklerini, içkilerini, paylaşır türkülerini söylerler. Evlerine belki de binlerce kilometre uzakta, tanıdık kokular arar,

geleneklerini çocuklarına aktarma mücadelesi verirler. Ve yüreklerindeki hasretle kavrulurlar.

Üstelik bu kez din, dil, ırk farkı gözetmeden, aynı kahvelerde buluşur, söyleşir, dertleşirler. Onları savuran, yerlerinden eden kavramlar önemini yitirir. Çünkü onları bağlayan en önemli unsur, artık toprak sevgisidir, insan sevgisidir, memleket hasretidir.

Savaşlar, darbeler, yanlış politikalarla oradan oraya sürüklenen insanlar... Yaşanan acılar, yüzyıllardır sürüp gidiyor. İnsani değerlerin tümü yerle bir edilerek...

Çocukluk, ya da gençlik döneminde yerlerinden yurtlarından edilenler anne babalarına oranla biraz daha şanslı. Yeni bir dile, kültüre adapte olmaları daha kolay sanki....

Ama yaşlılar için durum çok daha zor... İşte, dedelerimin, nenelerimin de yaşadığı bu savrulmalar öteden beri yüreğimi acıttığından mıdır, yoksa yaşanan bunca acıya rağmen hâlâ sürüp gitmesine isyanımdan mıdır bilmem, savaşlarla, zorunlu göçle yaşananları öykülerimde sıklıkla işliyorum. 'Geyikli Orman' öyküsünde olduğu gibi... Aynı kitapta yer alan ve bu anlamda ikinci öykü ise; 'Annemin Dili'.

Bu öyküyü, bana anlatılan bir anıdan yola çıkarak kurgulamış, yazmıştım. Annesiyle birlikte, İstanbul'dan Paris'e göçen Ermeni bir genç kızın anısından... Annesi, hiçbir biçimde Fransızca'yı öğrenemeyince, anne-kız göçtükleri ülkenin dili olan Türkçe konuşuyorlar aralarında. Elbette anadili Ermenicenin yanı sıra... Genç kız Fransa'da tanıdığı Türklerle Fransızca anlaşıyor ve Türkçe konuşmayı reddediyor. Bu kuralı annesi ölene dek bozmayacağını söylüyor. Çünkü o dil annesine bahşedilmiş bir ayrıcalıkmış!

Yaşanmış bir hikâyeden yola çıkarak kurguladığım; bu öykü, Almancaya çevrilip 'Liebe, Lügen und Gespenster' adlı antolojide yer aldığında çok sevinmiştim.

Annemin Dili

Annem, dilini bilmediği bu kasabada sokağa çıkmaya bile korktu ilk zamanlar. Kendini eve hapsetti.

Sonra, tedirgin bir kedi yavrusu gibi kıyı köşe dolaşmaya başladı sokaklarda. Çocuk parklarında oturup sevecen bakışlarıyla çocukları izliyor, yalnızca onlarla iletişim kurabiliyordu. Kasabadaki bütün çocuklar bu şişman, yumuşak, yorgun bir bulut gibi oturan yaşlı kadını çok sevdiler.

Bazı günler dükkânlara girip çıkıyor, küçük alışverişler yapıyordu, hiç konuşmadan. Yürürken meraklı, kocaman gözlerle izliyordu çevresini, insanları. Anlamadığı dili konuşan o yabancıları…..

Uzun yıllar geçti böylece. Annem onların dilini inatla öğrenmedi. Kendince bir direniş, başkaldırıydı belki de. Ya da kendine ait olanı koruma içgüdüsü.

Kasabalılar bir tek sözcük bile duyamadılar ondan. Saygıyla selam veriyor, gülümsüyor, yürüyüp geçiyorlardı yanından. Yıllarca ruh gibi dolaştı sokaklarda. Kasabalılar da onun ruhuyla selamlaştılar yalnızca.

Bir Pazar günü birlikte sokakta yürürken, kalabalık bir kırlangıç kafilesi gördük gökyüzünde. Birden gösteriye, şölene dönüştü geçişleri. İki gruba ayrılıyor, iç içe geçip dalgalanıyor, deviniyorlardı hep birlikte. Sonra bize, sanki anneme doğru pike yapıyorlar, yelpaze gibi açılıp dönüyorlardı gökyüzüne.

Annem çakıldı kaldı olduğu yerde. Gözleri parladı. Çığlığa benzer bir fısıltıyla, "kırlangıç!" dedi. "Bunlar kırlangıç!" Çevresine bakındı, kimseler yoktu...

"Bizim köyün bunlar! Nasıl da bilmişler yerimi! Nasıl?"

Bu gösterinin kendisi için yapıldığından öyle emindi ki. Insanlar toplandıkça gizli bir gurur duydu, duygulandı. Yanaklarından sicim gibi yaşlar indi, izlerken. Yalnızca biz, son kırlangıç gidene dek kaldık öylece... Annem eve dönerken için için ağladı, yemeğini bile bitiremedi. Erkenden odasına kapandı. Belki de sabaha kadar uyumadı...

Günler birbirinin aynı, geçip gitti. Annem, tam yirmi yıl suskun kaldı. Sokağa çıktığında arada bir gözlerini gökyüzüne çevirir, aranırdı. Onları gördüğü günleri gözlerindeki hüzünlü ışıltıdan, solgun yürüyüşünden, üzerine sinen o kopkoyu özlemden anlardım.

Ben işten eve döndüğümde, küçük bir kız çocuğu gibi önümde diz çöker, gözlerini gözlerime diker, saatlerce konuşur, anlatırdı. Sözcükler birbiri ardına şelale gibi dökülürdü ağzından. Bütün günün suskunluğunu kısacık bir sürede sabırsızca silmek istercesine...

Konuşabildiğini hiç kimsenin bilmesini istemezdi. Utanırdı belki de, halâ öğrenmediği, öğrenemediği için o dili... Ben de yalnızca onunla konuştum. Sanki sessizce anlaşıp birbirimize armağan ettik o dili... ve birbirimize verdik bu ayrıcalığı.

Ölünce dilini de birlikte götürdü. Bir daha hiç kimseyle konuşmadım onun dilini.

Cenazesine katılanlar, kasabanın dilsiz yaşlısı öldü sandılar. Sessizce uğurladılar, onu ve dilini...

(Leyla Ruhan Okyay, Geyikli Orman, Can Yayınevi.)

Yeşilköylüler kocaman renkli bir aileydi, demiştim... O aile parçalandı, dağıldı... Aşklar da nasibini aldı bu parçalanmalardan kimi zaman...

Böylesine güzel bir yerleşimde aşk olmaz mı hiç? Yaşanan aşkların kimileri bugünlere kadar geldi. Kayıkla açılıp yalılardaki zengin ailelerin kızlarıyla yaşanan imkânsız aşklar, balıkçılar kahvesinde bakışmalarla başlayanlar, Reks Sineması, Röne Park aşkları ve daha niceleri...

Bunların içinde en trajik olanı da İstanbul Caddesi'nde oturan Parisilerin güzel kızı Marie ve eşi Fransız pilot Louis Bonnetéte'nin aşkı... Uçak kazasında ölen Louis'in ardından Marie'nin yıllarca kendini eve kapaması ve Yeşilköy'ü terkedip 2. Dünya Savaşında Fransa için yeraltı teşkilatında görev alıp daha sonra Hindi Çin'e gidip ölümüne savaşa katılması, hâlâ anlatılırmış. (Yazar Turgay Tuna'ya göre). Aşk!.. Tarifi hem zor, hem kolay!...

Kimi zaman karşı cinse, kimi zaman, anne-babaya, kimi zaman yaşadığı yere, doğaya, ya da Yunus Emre de olduğu gibi Tanrıya duyulan büyük sevgi, hayranlıksa eğer, insan yaşadığı yere de âşık olabilir. Birçok Yeşilköylünün duyumsadığı gibi... Ve orada yaşanan güzellikler, kurtarıcıdır sıkıntılı günlerde. Sandıktan çıkarılıp

dokunulan ipekli bir mendil, koku şişesi ya da fotoğraflarla yeniden yaşamaya çalıştığımız çocukluğumuz, gençliğimiz, anılarımız...

Yeşilköy, tarihçesi, yaşadıklarım, yaşayanların anlattıklarından âşık olunacak kadar güzel, etkileyici bir semt... Bir görenin bir daha ayrılmak istemeyeceği gibi efsunlu, çekici, baştan çıkarıcı... Orada yaşamak ayrıcalıkmış. Yazdıkça mutlu oldum, heyecanlandım. Çocukluğuma, gençliğime dokundum. Şarkılar söyledim o günleri anımsatan. Gençliğimin, sevinçlerimin o güzel, anneli, babalı günlerini yeniden yaşadım. Kimi zaman ağladım, kimi zaman güldüm anımsadıklarıma...

Öykü̈deki kahramanım, nasıl elini bir eldiven gibi çıkarıp sevdiği adamın odasına bırakıyorsa, Yeşilköy'ü yaşamış olan konuştuklarım, yazıştıklarım da yüreklerini, ellerini bırakmışlar, 'Bizim Köy' diye adlandırdıkları köylerine... Kimi yüreğim sende, kimi elim sende demiş ayrılırken...

Eldiven

Ayrılık zamanı, diye içinden geçirdi kadın. Elini uzattı adama. Sıcacık.

"Hoşça kal," dedi.

Elini bıraktı, sıcak, kocaman avucun içine. Teninin sıcaklığıyla öylece kalsın diye. Parmaklarından sıyrılıp alınmış ince, deri bir eldiven gibi. Çalışmak istediği zaman nasılsa kenara kaldırabilir, diye düşündü adamın odasından çıkarken.

'Elim görebilecekse onu, varlığını duyumsayabilecekse eğer, hoşnut olur halinden, bilmez miyim? Sevinir, aynı havayı soluyacak diye,' içinden geçirdi.

Odasına gelenler unutulmuş bir kadın eldiveni sanacaklar belki de. Üstelik parmaklarında yüzükleri olan bir eldiven...

Sokakta yürürken birden çocuksu, utangaç bir gülümseme yayıldı yüzüne.

Onun özellikle bırakılmış, üstelik âşık bir el olduğunu hiçbir zaman bilemeyecekler, diye...

(Leyla Ruhan Okyay, Çilesine Aşık, Notos Yayınevi.)

Annem pencerede bekliyor mudur, hâlâ?

Elbette hayır. Belki yukarda bir yerlerde, ama Çamlar Apartmanı'nda değil, artık....

Madam Heinz'da İstasyon Caddesi'nde değil... Belki eski Yeşilköylüler buluşmuşlardır? Dr. Kalangoz, Mösyö Crespin, Bay Röne, Feriköy semtine adını veren Mösyö Ferry, Balıkçı Bedros, çarşı esnafı, bakkal Bari, Cici Onnik, Preziosi, Pietro Bello, Halit Ziya, Ahmet İhsan Bey, Arif Bey Amca, Hikmet Amcam, Babam, Sofia Benlisoy ve daha birçokları... Annemle Madam Heinz tanışmazlardı, belki tanışmışlar, hatta bir sohbet tutturmuşlardır! Çünkü emekli maaşı kuyruğunda herkesle dost olup sohbet ederdi, anneciğim. Tıpkı diğer anneler gibi biraz abartarak, övgüyle çoluk çocuğundan söz eder, oradan buradan gülerek konuşurdu yanındakilerle. Sevimli bir ihtiyardı...

Yukarlarda bir yerlerde diye düşlüyorum ya; annem gidince babamla karşılaşmış, kimbilir nasıl sevinmiş, kucaklaşmışlardır. Amcamla, komşularımız ve daha birçok Yeşilköylü ile de... Babam, nasıl da koşmuştur, kardeşi, sırdaşı olan amcama... Osman, Mehmet Yarangümeli'yle karşılaşmışlardır. Kimbilir, daha kimlerle?

Hayal bu ya; Serbesti Caddesi'nde oturmuş olan müzisyen Sucuyan ailesiden Açik Sucuyan ve kardeşi besteci Serkis Bey de aralarındadır mutlaka... Ve Serkis Bey'in bestesi, 'A benim mor çiçeğim, sen doldur ben içeyim' şarkısını söylüyorlardır, hep birlikte? Açik Bey de idare ediyordur koroyu... Çok kalabalık bir koro olmalı! Coşkulu da... O koroyu uzaktan, çoook uzaklardan duyar gibiyim... Yüreğimin telleri ritim tutuyor onlara. Ve sonra dilimde o şarkıyla, finali yazıyorum.

A benim mor çiçeğim
Sen doldur ben içeyim

Tuhaf bir sevinç alıyor, acının, hüznün yerini... Gülümseten, buruk bir sevinç...

Ruhan, Çamlar Apartmanı'ndan çıkıp gitmiştir artık...

'Elim, sende Yeşilköy!' demiştir, çocuksu bir gülüş ve müzikal bir seslenişle;

'Elim sen-dee!'

Benim de yüreğim, yüreğim sende Yeşilköy!

Tıpkı, seni benim gibi bırakıp gitmek zorunda kalan, başka semtlerde, yerlerde yaşayan, Sofia, Tisidis, Maria, Yorgo, Dimitri, Vedat, Panagiotis, Eleni, Janet, Ahmet, Gökhan, Seyhan, Nazmiye ve diğerleri gibi...

Kaynakça

- Deniz Fenerinin Işığında: Ayastefanos'tan Yeşilköy'e - Turgay Tuna
- Kırk Yıl - Halit Ziya Uşaklıgil
- Bir Acı Hikâye - Halit Ziya Uşaklıgil
- Diyorlar ki - Ruşen Eşref Ünaydın
- Bir Ömür Boyunca - Refik Halit Karay
- İstanbul Gezi Rehberi - Murat Belge
- Mekânın Poetikası - Gaston Bachelard
- İstanbul'un Son Sürgünleri - Hülya Demir & Rıdvan Akar
- Collection Dergisi, Geçmişin Değerlerini geleceğe Taşıyanların Dergisi, Sayı 26
- Gölgesi Güz - Leyla Ruhan Okyay
- Geyikli Orman - Leyla Ruhan Okyay
- Çilesine Aşık - Leyla Ruhan Okyay
- Ve Yüzlerimiz, Kalbim, Fotoğraflar Kadar Kısa Ömürlü - John Berger
- www.yesilkoyum.com
- www.İstanbulRumlarıVeGöçEdenler.com
- www.acikmeydan.com